

Samma värld

Ett samtalsmaterial för dig
som vill förändra världen

Diakonia
People Change the World

Bilda

SAMMA VÄRLD

Innehåll

Världen kan förändras!

- Mer material på nätet 5
- En uppdaterad version 5
- Rättighetsfokus 5
- Teologisk reflektion och andakt 6
- Vad är Diakonia? 6
- Vad är Studieförbundet Bilda? 6

Demokrati – och rätten att få cykla

- Demokrati och mänskliga rättigheter – hur hänger de ihop? 7
- Kränkningar av mänskliga rättigheter 7
- Krympande utrymme för demokrati och mänskliga rättigheter 8
- Mobilisering och protester 8
- Hur blir det demokrati och hur efterföljs de mänskliga rättigheterna? 8
- Mänskliga rättigheter och företag 9
- Vad gör Diakonia? 9
- Fokus på dialog 10
- Vi har inte lägre något att förlora* 12
- Vägen till makt och inflytande går via ökat engagemang* 13
- Det är min rätt att cykla* 14
- Teologisk reflektion 15
- Samtalsfrågor 16
- Fördjupning 16
- Noter 17

Konflikt och våld – om något vi har i fickan

- Vad är en konflikt? 18
- Våldet är problemet 18
- Hur blir det fred? 20
- Civila samhällets roll – på gott och ont 21
- Företagens roll – på gott och ont 21
- Vad gör Diakonia? 22
- Naturrikedomar skapar konflikt* 24
- Lerma: från blodig mardröm till fred* 25
- Teologisk reflektion 26
- Samtalsfrågor 26
- Fördjupning 27
- Noter 28

5

Vädret är väl ändå rättvist – eller?

29

- Klimatet – en rättvisefråga 29
- Orättvisa konsekvenser 29
- Klimat, jämställdhet och rättvisa lösningar 30
- Klimat och migration 30
- Vi sitter alla i samma båt 31
- Vad gör Diakonia? 31
- Vad tycker Diakonia 31
- Kenya: Smart odling utplånar hunger* 32
- Teologisk reflektion 33
- Samtalsfrågor 34
- Fördjupning 34
- Noter 35

Jämställdhet – om att få välja själv

36

- Vad är jämställdhet? 36
- Könsbaserat våld – en kränkning av de mänskliga rättigheterna 36
- Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter 36
- Kriminaliserar sexuell läggning 37
- Få kvinnliga parlamentariker 37
- Könsroller förändras 37
- Målet är jämställdhet 37
- Hur blir det jämställt? 37
- Kvinnorätsorganisationerna går först 38
- Vad gör Diakonia? 38
- Kamp mot barnäktenskap* 40
- "Vi måste förändra människors attityd"* 41
- "Man måste klä sig som en ledare"* 42
- Teologisk reflektion 43
- Samtalsfrågor 44
- Fördjupning 44
- Noter 45

Ekonomi och skatter – krångligt men rätt bra

46

- Vad är ekonomisk rättvisa? 46
- Hur lång har vi nått? – Vilka är utmaningarna? 46
- Politikens mål: minskad ojämlikhet 46
- Viktiga byggstenar för att skapa ekonomisk rättvisa 47
- Bistånd – ett viktigt bidrag till utveckling 47

Vad kan göras bättre? 48
Skatteflykt – ett hinder för utveckling 49
Vad krävs för att stoppa skatteflykten? 49
Vad gör Diakonia? 49
En dag i jakten på guld 51
Teologisk reflektion 52
Samtalsfrågor 53
Fördjupning 53
Noter 53

När det värsta händer – de drabbade är en viktig resurs 55

Humanitära behov 55
Humanitära kriser speglar orättvisor 55
Katastrofrisker och jämställdhet 55
Vad gör Diakonia? 56
Skapar förutsättningar för återuppbyggnad 56
Katastrofförebyggande arbete för att bygga lokal motståndskraft 56
Man har slutat skratta åt kvinnorna 57
Teologisk reflektion 58
Samtalsfrågor 58
Noter 59

Någon borde göra något! Vem? Jag?! 60

1. Lär dig mer 60
2. Berätta för andra 60
3. Påverka politiker och beslutsfattare 60
4. Stöd och engagera dig i en eller flera organisationer 60
5. Hur lever du? 60
Teologisk reflektion 61
Avslutande ord 62
Fördjupning 62

Fakta

Teologisk reflektion

Fördjupning

Samtalsfrågor

Utmaningar

Tips

Noter

Exempel från Diakonias verksamhet

Egna anteckningar

Denna produktion har finansierats av Sida, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande producentens/författarens.

Världen kan förändras!

Ibland pratar vi om olika världar, till exempel om den rika världen och den fattiga. Egentligen är det märkligt, eftersom alla människor lever i samma världar. Och överallt försöker människor göra världen lite bättre. Oftast sker det i små steg.

I det här materialet möter du människor som förändrar världen. Och du får ta del av tankar, erfarenheter och kunskap hos organisationen Diakonia om hur vi tillsammans kan förändra världen. *Samma värld* har tagits fram av Diakonia och Studieförbundet Bilda.

Det här är ett material som handlar om att världen kan förändras. En förändring, som bygger på att vi tillsammans är med och bidrar med erfarenheter, tankar och handling. Syftet är att öka kunskapen och väcka frågor om världen och att inspirera och uppmuntra till handling för världens skull. Hur du väljer att agera är förstås ditt beslut.

Samtalsmaterialet är ett samarbete mellan biståndsorganisationen Diakonia och Studieförbundet Bilda. Materialet tar avstamp i en önskan om att sätta in de internationella frågorna i en folkbildande ram.

Samtalsmaterialet är indelat i sju kapitel och träffar; Demokrati och mänskliga rättigheter, Konflikt och rättvisa, Klimat och rättigheter, Jämställdhet och rättvisa, Ekonomisk rättvisa, Humanitära insatser i katastrofsituationer och katastrofförebyggande arbete samt ett kapitel om att Förändra världen. Alla dessa tematiska nedslag överlappar varandra och de väcker frågor. Ibland svåra frågor som inte går att besvara och ibland frågor med mer självklara svar. Varje avsnitt i det här studiematerialet avslutas med ett stycke för reflektion ur ett kristet perspektiv och ett förslag till en andakt.

Mer material på nätet

Det här texthäftet är egentligen bara halva materialet. Det övriga, och allt som finns här, finns på nätet på den interaktiva plattformen Learnify. Där hittar du filmer att titta på, fler berättelser att läsa och ytterligare fördjupning. Där finns också tips om hur du genomför en studiecirkel kring materialet. Detta material uppdateras kontinuerligt. Du hittar det digitala materialet på Bildas och Diakonias hemsidor, bilda.nu respektive diakonia.se. Förhoppningsvis ska innehållet i materialet, och de ämnen och frågor som ni delar med varandra, göra det lättare att hitta vägar

och handlingar som kan förändra. Du har säkert också egna förslag och idéer på vad som kan göras för att bidra till förändring av världen.

En uppdaterad version

Den första versionen av *Förändring för världens skull* gjordes år 2014. Detta är en uppdaterad version sammanställd av Annika Andersson, Anna Axelsson, Jenny Enarsson, Penny Davies, Åsa Beckius, Mina Jhowry, Joakim Wohlfeil, Magdalena Ackerberg och Petter Jakobsson. Magnus Stenberg och Petter Jakobsson har varit projektledare. Redaktörer: Kajsa Wictorin och Viktoria Myrén.

Om material kommer från annan källa finns det angivet i referenslistan.

Rättighetsfokus

Materialet tar sin utgångspunkt i FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, som betonar individens rättigheter. Samtliga rättigheter är universella, odelbara och likvärdiga. De är inbördes beroende av varandra och nödvändiga för att varje människa ska kunna leva ett värdigt liv. Alla människor ska leva under värdiga förhållanden i en rättvis och hållbar värld, befriad från fattigdom. Mänskliga rättigheter gäller alla oavsett religion, kön, etnisk tillhörighet, hudfärg, sexuell läggning, språk, politisk uppfattning, ursprung, egendom, eller ställning. Att de mänskliga rättigheterna efterlevs är också en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Det finns även andra centrala idéer och aspekter som förknippas med ett värdigt liv. Bland annat handlar det om nödvändigheten av att värna om planeten, skapa en fredlig levnadsmiljö, samt att minska de ekonomiska och sociala klyftorna i samhället.

Den röda tråden i det här materialet är alltså *rättighetsperspektivet*. Texterna tar utgångspunkt i mänsklig värdighet som betyder att vi alla är en del av Guds skapelse och skapade till Guds avbild.

Ett värdigt liv förutsätter även gemenskap. Människan kan inte leva isolerad: hon bekräftas i mötet och i gemenskapen med andra. Varje människa ska ha frihet att välja sin andliga och kulturella gemenskap, men varje människa har, oavsett vilken livsstil hon väljer, även ett personligt ansvar för den större gemenskapen. Ett värdigt liv förutsätter att samhället som helhet fungerar, att det präglas av tillit mellan människor, rättvisa, solidaritet och ömsesidigt ansvarstagande.

Teologisk reflektion och andakt

Varje avsnitt i det här studiematerialet avslutas med ett stycke för reflektion ur ett kristet perspektiv och ett förslag till en andakt. Både Diakonia och Studieförbundet Bilda har sina rötter i den svenska frikyrkotraditionen och många som använder materialet har en tro eller funderingar om tro som en grundläggande motivation för sitt engagemang för internationella frågor. Båda organisationerna vänder sig till människor oavsett deras beaktelse eller ideologi och i Diakonias arbete för en rättvis värld lyfter vi fram människors rättigheter, oavsett tro, som grundprincipen för vårt arbete. Hur du som läsare än ser på din egen tro kommer den teologiska reflektionen att tillföra ett perspektiv på texten. Det är också viktigt att minnas att en överväldigande majoritet av de människor som drabbas av fattigdom och orättvisor i världen har en religiös identitet och ser religion som en källa till etik och vägledning, men också hopp, oavsett vilken religion de bekänner sig till. Därför är förståelse av religiösa traditioner en viktig del av allt utvecklingsarbete. Den teologiska reflektionen är skriven av Petter Jakobsson, pastor i Ekumeniakyrkan och verksam inom Diakonia, och är präglad av svensk frikyrklig tradition.

Vad är Diakonia?

Biståndsorganisationen Diakonia arbetar långsiktigt tillsammans med omkring 350 lokalt och folkligt förankrade rörelser, trossamfund och organisationer i 25 länder. Fokus ligger på demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, social och ekonomisk rättvisa, humanitära insatser, katastrofriskförebyggande arbete samt konflikt och rättvisa. Grunden för allt arbete är människors vilja och förmåga att förändra och förbättra världen. Tillsammans utgör Diakonia därmed ett världsomspännande nätverk som innefattar miljontals människor, eldsjälar som arbetar för en varaktig förändring med de som lever med fattigdom, förtryck och våld.

Diakonia startade 1966 när några svenska frikyrkor samarbetade kring katastrofbistånd till Indien. Efter ett flertal katastrofinsatser önskade kyrkorna arbeta utifrån ett mer långsiktigt perspektiv. Inom ramen för Sveriges Frikyrkosamråd formade kyrkorna en organisation som kom att kallas "Frikyrkan hjälper". 1984 bytte organisationen namn till Diakonia. Diakonia har två huvudmän, Ekumeniakyrkan och Svenska Alliansmissionen.

På huvudkontoret i Sverige jobbar Diakonia för att påverka svensk, europeisk och global politik så att den främjar mänskliga rättigheter och skapar förutsättningar för människor att ta sig ur fattigdom.

Läs gärna mer på
www.diakonia.se
www.diakoniablogg.se

Vad är Studieförbundet Bilda?

Bildas vision är *Tillsammans bildar vi för livet*. Grunden för arbetet är övertygelsen om varje människas rätt att söka kunskap, och att få uttrycka sig och tillsammans med andra skapa mening – oavsett vem man är eller var man bor. Bilda vill hävda gruppens rätt att själva uttrycka sin identitet, bli bemötta med respekt och få del av inflytande och resurser på lika villkor. I Bilda finns en passion för människors värde, bildning och växt.

I Studieförbundet Bilda möts svenska folkrörelser, tusenåriga kyrkliga traditioner, kulturer med rötter i olika delar av världen, skapande, populärmusik, körmusik, dans, hantverk och mycket mer. Bilda har sammanlagt 50 medlemsorganisationer: frikyrkosamfund, Katolska kyrkan, ortodoxa kyrkor och andra ideella organisationer. Det som kännetecknar och bestämmer Bildas kultur är folkrörelsearvet, medlemsorganisationerna, en öppen kultursyn och hängivna cirkelledare och medarbetare.

Utöver detta finns arbetet med Bildas folkbildningsverksamhet kring frågor som rör Mellanöstern och studiecentret Swedish Christian Study Centre i Jerusalem. Ledarutveckling, som ryms inom arbetet med kompetensutveckling för ledare och ledarstöd, samt utveckling av arbete med validering och volontärarbete är andra viktiga delar av Bildas arbete.

Läs gärna mer på
www.bilda.nu

1 Demokrati – och rätten att få cykla

Demokrati, det vill säga att alla ska få ha inflytande och vara med och bestämma, kan tyckas som en självklart bra idé. Ändå måste många människor runt om i världen kämpa för just detta. Det finns till och med tecken som tyder på att demokratin är hotad även där den har införts.

Varför och hur skulle demokratin vara hotad? Och vad har rätten att få cykla med demokrati och mänskliga rättigheter att göra?

Demokrati och mänskliga rättigheter – hur hänger de ihop?

Alla människor är födda fria och med lika värde och rättigheter. Det innebär att alla har samma rättigheter oavsett kön, nationalitet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, språktillhörighet, könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning, ålder, sexuell läggning eller politisk tillhörighet.

Mänskliga rättigheter och demokrati är ömsesidigt beroende och förstärker varandra.

För att människor ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter krävs att de lever i en demokrati, med fria och allmänna val där rättsstatens principer fungerar och utgör demokratins kärna. Och för att kunna utöva sina demokratiska rättigheter och skyldigheter behöver människor leva i trygghet, och ha tillgång till mat, bostad, sjukvård, utbildning med mera. Kort sagt måste de mänskliga rättigheterna vara säkrade. De mänskliga rättigheternas juridiska och moraliska utgångspunkt finns i FN-deklarationen från 1948 och i kärnkonventionerna om mänskliga rättigheter.

FN:s kärnkonventioner är:

- Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter
- Medborgerliga och politiska rättigheter
- Avskaffande av alla former av rasdiskriminering
- Avskaffande av all form av diskriminering av kvinnor
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Barnets rättigheter
- Skyddet av alla migrantarbetares och deras familjers rättigheter
- Skydd av personer med funktionsnedsättning
- Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden

FN OCH FN:S KONVENTIONER

bildades efter andra världskrigets slut 1945. 193 länder är medlemmar i FN. FN:s främsta redskap för att skydda de mänskliga rättigheterna är konventioner. Länder som har ratificerat en konvention har förbundit sig att agera i enlighet med dess innehåll. Enligt FN-stadgan är FN öppet för alla stater som vill arbeta för fred.

Läs mer på: www.fn.se.

ARTIKEL 1 UR FN:S DEKLARATION OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

”Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap.”

Kränkningar av mänskliga rättigheter

På FN:s hemsida går det att hitta vilka länder som har skrivit under vilka konventioner. Det svåra är att få länderna att leva upp till sina åtaganden. De senaste åren har de mänskliga rättigheterna ifrågasatts av en del länder, länder som till och med hotar att avträda undertecknade konventioner (såsom Polen och Europakonventionen). Ett annat exempel på hur FN motarbetas handlar om kvinnors rättigheter och vissa länders försök att hålla fast vid traditionella och konservativa värderingar. När en FN-expert på HBTQI-rättigheter inrättades försökte en grupp länder att sabotera detta. Men även FN kritiserar. Kritiker hävdar att FN kan uppfattas som alltför undfallande mot länder som gör sig skyldiga till övergrepp, eller väljs in i FN:s Råd för mänskliga rättigheter.

Krympande utrymme för demokrati och mänskliga rättigheter

Tyvärr är den rådande trenden i världen att fler länder går bakåt snarare än framåt när det gäller respekten för mänskliga rättigheter och demokrati. Den globala civilsamhällesorganisationen CIVICUS hävdar att fler än tre miljarder människor lever i länder där fri- och rättigheter är begränsade. I 21 länder bedöms utrymmet för civilsamhället vara helt stängt¹. Även Reportrar utan Gränser pekar på att pressfriheten går bakåt.

De mänskliga rättigheterna sätts under allt hårdare press och det krympande demokratiska utrymmet har blivit en allt allvarligare trend de senaste 15 åren. Inte heller ser det ut som att den är snabbt övergående. Det finns flera orsaker till att det demokratiska utrymmet minskar; säkerhetsagendan och kriget mot terrorism slår över i en kontroll av det civila samhället, jakten på mark och naturresurser leder till inskränkningar i civilsamhällets handlingsutrymme. Och även om det är positivt att folks medvetenhet om sina rättigheter har ökat och mobilisering kan ske snabbare via sociala medier så innebär det samtidigt att människor också lättare kan övervakas av myndigheterna.

Det krympande demokratiska utrymmet handlar även om att bevara politisk och ekonomisk makt åt eliter. Regeringarna kopierar ofta varandras metoder. Exempelvis stiftas lagar som gör det svårare att starta organisationer och politiska partier; eller begränsar vad organisationerna får ägna sig åt; antiterroristlagar eller lagar där minsta kritik bestraffas som "ärekränkning". På samma sätt missbrukas rättsväsendet för att rigga rättegångar för påhittade brott mot MR-försvare. Och om förföljelsen inte stoppas kan den eskalera och kan övergå i rena hot, offentlig smutskastning, avlyssning och stöld av information, och till slut fysiska attacker och mord på MR-försvare. Nationalism, populism och fundamentalistiska konservativa strömningar hotar kvinnors rättigheter, sexuella och reproduktiva rättigheter, asylrätten och det civila samhällets möjligheter att verka.

Mobilisering och protester

Men samtidigt som det demokratiska utrymmet krymper fortsätter människor att mobilisera sig och protestera mot till exempel korruption, maktmissbruk, våld mot kvinnor, illegal skogsavverkning och landrofferi. Människor organiserar sig utifrån det de definierar som

problem i sin kommun eller i sitt land. De dokumenterar övergrepp och utarbetar skuggrapporter, arbetar med politisk påverkan och riskerar i många fall sina liv i försvaret av grundläggande rättigheter.

Rätten till organisering är en viktig kugge i arbetet för att stärka demokratin och de mänskliga rättigheterna. Genom att medvetandegöra människor om deras rättigheter, ges de möjlighet att utkräva sina rättigheter och ställa makthavare till svars. Det kan till exempel handla om att gå igenom landets konstitution och olika människorättskonventioner för att koppla de rättigheterna som erkänns där med den egna situationen och på så sätt få meningsfulla verktyg för förändring. Det här arbetet påverkar både individer, som stärker sin egenmakt, och kollektivet, utifrån förståelsen att många problem är strukturella och behöver angripas i organiserad form.

Hur blir det demokrati och hur efterföljs de mänskliga rättigheterna?

Människan är en social varelse. För att utvecklas behöver vi leva i gemenskap med varandra i jämlikhet, tillit och med gemensamma intressen. Demokrati ger varje människa tillgång till politisk styrning och möjlighet att vara delaktig i samhällsutvecklingen. Ett begrepp som ofta används är "empowerment", egenmakt, som handlar om att stärka människors självkänsla och engagemang för att aktivt förändra sin egen livssituation. Genom historien har det ofta visat sig att sociala rörelser, kyrkor och organisationer av olika slag utgör en oerhörd kraft för att få till stånd eller öka demokratin i ett land eller kommun.

Demokrati är en dynamisk process som hela tiden pågår. Demokratin måste erövras varje dag. Att skriva om grundlagar, att arrangera val, att bygga upp flerpartisystem och komma överens om hur ett land ska styras tar tid och behöver ta tid. Demokratisering är extra svårt i länder som saknar demokratiska traditioner och där människor inte har en vana av att vara med och påverka. Demokrati byggs upp underifrån med hjälp av ett starkt civilt samhälle, med organisationer och människor som är med och förändrar på gräsrotsnivå. Demokrati uppstår när människor integreras i samhället och blir delaktiga i samhällslivet. För att en demokrati ska vara trovärdig och hållbar måste den också leda till förbättrade livsvillkor för människor som lever i fattigdom.

På regeringens hemsida om de 17 globala och hållbara utvecklingsmålen, Sustainable Development Goals,

SDG:s, står det:

Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär bland annat även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet. /.../Att utrota fattigdomen är en grundläggande förutsättning för att uppnå människors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Alla länder har förbundit sig att uppfylla de 17 hållbarhetsmålen till år 2030. Dessa mål bör kopplas till de tidigare nämnda FN-konventionerna, som alltid gäller och som har starkare juridisk status än SDG:s. Det Danska institutet för mänskliga rättigheter har utarbetat ett strategiskt hjälpmedel där det går att se direkt hur SDG:s backas upp av MR-konventioner².

Mänskliga rättigheter och företag

I takt med en ökad globalisering har vi sett hur företag får ett allt större inflytande över och påverkan på de mänskliga rättigheterna. Resursutvinning och tillverkning av varor sker över hela världen. Många företag har flyttat sin produktion till fattiga länder där kostnader för löner och produktion kan hållas nere. Multinationella företag har växt i storlek och många omsätter mer kapital än länders BNP. Med ekonomisk styrka kommer också makt och inflytande, företag förhandlar ofta med länder för att få gynnsamma villkor, ofta med skattelättnader och andra exportfördelar som följd.

Ett ökat ansvarsutkrävande för företags påverkan på miljö och mänskliga rättigheter har drivits från flera håll, inte minst av det civila samhället. Företag kan kränka mänskliga rättigheter på olika sätt, exempelvis kan det handla om arbetsförhållanden i produktions- och leverantörsleden. Har arbetare rätt att ansluta sig till ett fack och driva sina arbetsrättsliga rättigheter? För ett gruvföretag kan det handla om landrättigheter, vem har rätt till marken där utvinning ska ske? Har människor eller ursprungsbefolkning tvångsflyttats för att utvinning ska kunna ske? Vad händer med avfallet, kommer det förgifta vatten? Medvetenheten om dessa frågor och så kallat hållbart företagande har ökat under de sista 20 åren. Många företag har nu en hållbarhetspolicy och gör ibland sina egna riskanalyser. Flera försök att skapa regler för företag har gjorts, vilket har lett till olika typer av ramverk och riktlinjer, till exempel OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Men fortfarande begår alltför många företag grova övergrepp av mänskliga rättigheter.

FN:s råd för mänskliga rättigheter antog 2011 vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Principerna klargör statens skyldigheter och företagens ansvar vad gäller mänskliga rättigheter. Och även om FN:s vägledande principer är frivilliga så är det en vedertagen standard för många företag att arbeta efter och ett verktyg för civila samhället att utkräva ansvar. Sverige har tagit fram en handlingsplan (2015), efter påverkansarbete av Diakonia och andra civilsamhällesaktörer. I den ingår dock inga bindande regler för företag.

Vad gör Diakonia?

Diakonia arbetar på olika sätt och vill verka för att privata aktörers negativa påverkan minskar och istället bidrar till en positiv utveckling. Genom att vara en "watch dog" och till exempel skriva granskande rapporter med konkreta fall från företags leverantörskedjor kan Diakonia uppmärksamma och utkräva ansvar av företag som begått kränkningar mot mänskliga rättigheter. Det sker även arbete med direkt dialog med företagen och åtgärder för att höja deras medvetande och kunskap kring mänskliga rättigheter.

Diakonia driver ett långsiktigt policyarbete både i länder och på internationell nivå, många gånger med målet att öka transparensen kring företags aktiviteter och få dem att genomföra åtgärder för att förhindra brott mot mänskliga rättigheter i sin verksamhet, samt att få stater och andra beslutsfattare att anta bindande lagar och regelverk för företag kopplat till mänskliga rättigheter.

Läs mer på Learnify.

Vad Diakonias samarbetsorganisationer gör i de länder Diakonia arbetar

Nästan hälften av den verksamhet som bedrivs i Diakonias fyra regioner Afrika, Asien, Latinamerika och Mellanöstern, med stöd från Diakonia, handlar om demokrati och mänskliga rättigheter. Det finns ett tydligt fokus på arbete på lokal nivå, i byar, bostadsområden och kommuner. Där handlar det om att ge stöd till människor som kämpar för en demokratisk kultur. Detta betyder att de engagerar sig i processer och problem som är relevanta för dem och som de vill organisera sig kring. Det kan vara att delta i att utarbeta en plan för kommunens utveckling.

Om alla grupper deltar och ser sina intressen representerade i planeringen – som att ungdomar har något

att göra på fritiden, att kvinnor och barn inte behöver gå långt för att hämta vatten, att arbeta förebyggande mot våld, att tänka in sysselsättning – blir processen också mer hållbar och mindre sårbar för förändringar om den politiska ledningen byts ut efter lokalvalen. Annars blir det lätt så att en ny kommunledning vill driva sina egna frågor och börja om från ruta ett. Det är viktigt att verka för transparens och ansvarsutkrävande; hur stor är den kommunala budgeten och hur har medlen använts? Hur har anbudsförfaranden gått till vid kommunala upphandlingar? Detta förebygger korruption. När människor ser resultat av sitt deltagande ökar förtroendet för den demokratiska processen och det blir mer naturligt för befolkningen att till exempel betala skatt, om det går att följa hur skattepengarna används av kommunen.

Det gäller också att beakta olika maktperspektiv och se till att alla grupper är representerade i arbetet. Att exempelvis aktivt verka för kvinnors politiska deltagande är nödvändigt för att kunna hävda att vi verkar för demokratisering. Diakonia arbetar med många kompetenta kvinnoorganisationer som har genomdrivit viktiga reformer och förbättringar av kvinnors livsvillkor, men mycket arbete återstår.

Fokus på dialog

Utöver stärkandet av civilsamhället är det strategiskt viktigt att bidra till en meningsfull dialog mellan befolkningen och myndigheterna. Inte minst i de många postkonfliktländer där Diakonia arbetar. Interna väpnade konflikter slår sönder människors förtroende för varandra och detta måste återuppbyggas med tålamod. Ofta behöver lokala myndigheter själva utbildning för att kunna göra ett bra arbete och förstå sin roll. Därför är befolkningens deltagande viktigt, liksom att befolkningen har rätt att avkräva valda och statstjänstepersoner ansvar för vad de har gjort och hur de sköter jobbet.

Mycket viktigt är att dokumentera övergrepp på de mänskliga rättigheterna, i till exempel Colombia stödjer Diakonia sådant arbete. Dokumentationen är avgörande för att kunna informera andra, bedriva påverkansarbete och dra slutsatser om mönster och trender i övergreppen för att kunna föreslå hur de kan stoppas och förebyggas.

En annan viktig grundbult i demokratiarbetet är arbetet med valprocesser. Vi ser att det gäller att jobba före, under och efter valet. Det är ett bra tillfälle för att jobba fram förslag och förhandla med de olika politiska parti-

erna. Viktigt också är att stötta att alla registrerar sig och får rösta, särskilt grupper som är underrepresenterade, exempelvis verka för att kvinnor och ungdomar kan kandidera och att deras intressen kommer fram tydligt; mobilisera valobservatörer för att bidra till transparens och sedan följa upp politikernas löften. Arbetet med demokratisering handlar även om att internationella beslut och regelverk inte ska undergräva utvecklingsländernas frihet. Länderna ska ha rätt att själva välja sina demokratiska strategier för utveckling.

Ett viktigt exempel från 2017 på hur Diakonia kopplar ihop svensk politik och hur den påverkar situationen för demokrati och mänskliga rättigheter i andra länder är kampanjen *Kryphålet*. Den handlade om att Sverige inte ska exportera krigsmateriel till länder som gör sig skyldiga till grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Bakgrunden till kampanjen var att svenska lagar och regler säger att Sverige inte ska exportera krigsmateriel till stater som gör sig skyldiga till grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Ändå exporterade Sverige år 2016 krigsmateriel till 28 länder där människor torterades och fängslades för sina åsikter skull. Genom kryphål i lagen kan försäljningen fortsätta. Men under 2017 vaknade hoppet om att uppnå en förändring då regelverket skulle skrivas om. Diakonia samlade in över 6.500 namnunderskrifter som lämnades över till regeringen med uppmaningen att det nya regelverket i praktiken måste innebära ett stopp på vapenexport till diktaturer. Ett absolut förbud, utan undantag och kryphål. Vapenindustrins intressen ska aldrig gå före mänskliga rättigheter. Riksdagen beslutade i början av 2018 om nya regler för export av krigsmateriel med syfte att skärpa regelverket kring export till diktaturer och länder som bryter mot mänskliga rättigheter, men såväl Diakonia som andra organisationer anser att de nya reglerna är tvetydiga och svaga och arbetet med att granska dem fortsätter.

Det finns flera försök **ATT MÄTA DEMOKRATI**, något som inte är enkelt. Freedom House mäter den politiska friheten. Göteborgs universitet inhyser det som ska bli världens största databas över demokrati: Variety of Democracy; och den globala organisationen CIVICUS mäter varje år det demokratiska utrymmet runt om i världen och uppdaterar sina siffror kontinuerligt (monitor.civics.org). Inget av de länder där Diakonia arbetar karaktäriseras som en fullfjädrad demokrati.

År 2018 är tjugooårsdagen för **DEKLARATIONEN TILL SKYDD FÖR MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE** och sjuttioårsdagen för **FN:S DEKLARATION FÖR DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA**. När det demokratiska utrymmet krymper är det MR-försvarare som i första hand drabbas. Enligt en rapport från Front Line Defenders mördades år 2017 så många som 312 MR-försvarare i 27 länder, allra flest i Latinamerika, cirka 67 procent av dem försvarade markrättigheter, miljö och urfolks rättigheter, oftast i anslutning till megaprojekt för naturresursutvinning och gruvindustri.

Elida Gimenez, 28 år, bor i Guahory med sina tre barn. Hon är jordlös men tillsammans med andra ockupanter har hon efter flera års kamp tagit tillbaka sin mark.

VI HAR INTE LÄGRE NÅGOT ATT FÖRLORA

Paraguay, landet i hjärtat av Sydamerika, har nästan exakt samma landyta som Sverige. Här är jordfördelningen och den ekonomiska ojämlikheten extrem. Knappt 2 procent av markägarna äger 80 procent av den brukbara marken.

Elida Gimenez bor i Guahory, ett område i östra Paraguay som ockuperas av jordlösa bönder sedan diktaturens fall år 1989. Över 70 familjer bor i det ockuperade området och det är flera mil till närmaste by. Guahory ligger precis intill en sjö. Det är otroligt vackert och stilla. Men lugnet och tystnaden står i skarp kontrast till våldet som invånarna vittnar om.

– Livet här är svårt. Vi kan aldrig vara lugna eller sänka garden för vi vet inte när de kommer att attackera igen. Vi lever i ständig rädsla. Det gör att vi inte kan erbjuda våra barn en trygg uppväxt, säger Elida Gimenez.

Hon är 28 år och har bott i Guahory med sina tre barn de senaste fem åren. Innan dess bodde hon med sina föräldrar i ett annat ockuperat område i närheten.

– Vi är jordlösa, vi har ingen annanstans att ta vägen, säger hon under promenaden mot hennes hus.

Elida bor numera i den del av Guahory som ockupanterna har lyckats ta tillbaka genom flera års kamp och motstånd och tack vare juridiskt stöd från bland annat FNC som är Diakonias samarbetsorganisation.

–Nu har jag ett eget hus men vi vet inte hur länge det varar. Trycket från markägarna är hårt. De vill inte släppa jorden trots att vi har rätt till den. Det spelar ingen roll för dem om människor här dör. Det viktiga för dem är att vi inte har självbestämmande, säger hon.

Konflikten om jorden i Paraguay är komplex och gammal. En jordreform var tänkt att inledas i början av 1900-talet men den utbredda korruptionen gjorde att reformen aldrig blev verklighet. Under diktaturen som varade i 35

år delade diktatorn Stroessner ut stora delar av marken till inflytelserika personer som ”betalning” för att de stöttade regimen. Sanningskommissionen som inrättades efter diktaturen visade att regimen olagligt tillskansat sig närmare åtta miljoner hektar mark. De jordlösa blev på så sätt tvungna att ockupera den jord som enligt lag borde tillhöra dem.

Nu är det ungefär ett år sen Elida flyttade in i huset, men alla har inte haft samma tur.

– 50 familjer lever fortfarande utan tak över huvudet. Solidariteten gör att vi överlever. De som har en bit jord och kan odla hjälper dem som inte har.

Elida berättar att under de fem år hon bott i Guahory har militär och polis vid flera tillfällen kommit med vapen för att köra bort dem. En gång kom 1500 poliser och de hade med sig en helikopter. De sköt med gummikulor mot familjerna. Ibland har Elida varit tvungen att bo i tält med sina barn efter vräkningarna.

– Vräkningarna är väldigt våldsamma. Det gör ont att veta att vi inte har samma rättigheter som andra medborgare; som markägarna. Vi vill bara leva i fred i vårt eget land, avslutar Elida.

Aung Myo Min grundade Equality Myanmar, som utbildar människor i deras rättigheter och vill stärka deras möjligheter att ställa makthavare till svars.

AUNG MYO MIN HAR HITTAT RÄTT VÄG

Han har levt i djungeln med den burmesiska gerillan, tvingats i exil under tjugofyra år, förskjutits av sin mamma och trakasserats för sin homosexualitet. Människor som hör den dramatiska berättelsen om hans liv frågar hur han fortfarande kan le.

Aung Myo Mins politiska intresse kom tidigt. Under studentupproren 1988, när han såg hur en student sköts till döds och media rapporterade det som en olyckshändelse, insåg han att myndigheterna i Burma kontrollerade allting och målade upp en falsk bild.

– Jag ledde den första studentprotesten i min hemstad den åttonde augusti 1988. Min familj ville inte att jag skulle engagera mig. Det var olagligt och många aktivister greps och försvann bara spårlöst. Men jag hade en stark vilja att slåss för rättvisa. Strax efteråt skedde en statskupp. Militären tog makten och började söka efter studentledare. Jag och många andra flydde till djungeln och gränsen mot Thailand, där jag gick med i en gerillarörelse som bestod av cirka 6.000 unga människor – studenter och andra.

Hans egen roll kom att handla om förhandling och organiserings, snarare än att slåss.

– Jag var inte bra på att slåss, säger han och skrattar.

Han lärde sig mycket om sitt land under tiden i djungeln. Han beskriver hur han var rädd för att åka till djungeln och gränsområdet där många etniska minoriteter levde. Han hade bara myndigheternas bild av dessa grupper, att de var beväpnade kriminella rebeller. Men verkligheten var den motsatta.

– Jag insåg att jag hade blivit hjärntvättad, berättar Aung Myo Min. Dessa grupper ville inte splittra landet, de vill ha sin självständighet men samtidigt ingå i en federal stat. Och de levde i en otrolig utsatthet.

Det blev en lektion i empati. Han förstod varför

mänskliga rättigheter är så viktiga för människor i allmänhet och för etniska minoriteter i synnerhet.

– Mänskliga rättigheter är inte något som kommer från FN, det kommer från våra hjärtan, säger han.

Så småningom fick Aung Myo Min möjlighet att studera vid Colombia University i New York, USA. 1995 återvände han till Thailand och ville bidra med sin kunskap i mänskliga rättigheter.

I 24 år levde han i exil i Thailand där han arbetade med att dokumentera burmesiska flyktingars situation. Det arbetet var deprimerande och svårt. För att ge något tillbaka och för att skapa något positivt grundade han organisationen som idag heter Equality Myanmar, som Diakonia stödjer. Organisationen utbildar människor i deras rättigheter och vill stärka deras möjligheter att ställa makthavare till svars. Idag har den 42 anställda, två kontor och 150 utbildare. Han har all anledning att vara stolt.

På frågan var hans engagemang kommer från, svarar han:

– Jag är född sådan, som barn stod jag aldrig ut med orättvisor och mobbning. Min mamma uppfostrade mig att alltid säga sanningen och hjälpa andra. Jag har inte tänkt på det förut, men det är nog hennes förtjänst.

Diakonias stöd är viktigt. Han uppskattar verkligen att Diakonia inkluderade HBTQ-frågorna i sitt stöd. Det var de nästan ensam om i början.

Idag lever Aung Myo Min som öppet homosexuell med sin sambo och sin son.

– Det är något jag är stolt över, att jag lever öppet idag, att min homosexualitet inte längre är en hemlighet.

14-åriga Muslima Rahman Tamanna har deltagit i cykelprojektet som Diakonia stöttar.
– Om pojkar får cykla, varför ska inte flickor få göra det också? Undrar Eseta Rani Sen, 14 år.

DET ÄR MIN RÄTT ATT CYKLA

För bara några år sedan hade det varit omöjligt. Men nu kan flickor i staden Thakurgaon i Bangladesh cykla i en manifestation på kvinnodagen för rätten att få röra sig fritt.

På den internationella kvinnodagen den 8 mars, 2018, deltog 300 flickor från Diakonias cykelprojekt i en stor manifestation för flickors rättigheter. 2011 arrangerade Diakonias lokala samarbetsorganisation MKP manifestationen för första gången. Nu har den blivit årets höjdpunkt och väcker stor medial uppmärksamhet.

– När vi startade cykelprojektet 2007 var det en av femtusen flickor som cyklade här i regionen. Idag är det fem av hundra, säger Sadequl Islam som jobbar på MKP.

Cykeln är ett centralt verktyg i arbetet för lika rättigheter. I slutänden handlar det om att flickor ska kunna ta sig till skolan, även om den ligger långt bort. För om en flicka får sin utbildning blir hon inte en ekonomisk börda för familjen, och risken att hon gifts bort minskar. Barnäktenskap är ett stort problem i Bangladesh - nästan var femte flicka gifts bort innan hon fyllt femton.

Nu sprider sig MKP:s modell med att jobba med cyklar till andra städer och organisationer i Bangladesh. Här i Thakurgaon kan man ibland se flickor och kvinnor röra sig utan manligt sällskap på gatan, åtminstone dagtid, men på andra platser är det fortfarande väldigt ovanligt.

– En gång sa en man till mig: Du är en flicka, du får inte cykla. Men då svarade jag honom: Det är min rätt-

tighet att cykla, för det är ingen skillnad mellan män och kvinnor, säger 14-åriga Muslima Rahman.

Hon berättar att tjejer normalt sett inte får gå ut efter att det har blivit mörkt, och att det är svårt.

– För vi måste kunna gå ut närsomhelst. Jag måste gå ut, men på kvällen vill man inte att tjejer ska gå ut eftersom de kan råka ut för något. Men varför ska vi behöva råka ut för något?

Hon säger att det har att göra med sättet att tänka.

– Om vi ändrar vårt sätt att tänka, om vi kan ändra på vårt samhälle, så kan tjejer gå ut på dagen och på kvällen. Om vi kan se till att göra det säkert för tjejer kan de gå ut närsomhelst. Det är varje tjejs rättighet.

Muslima Rahman berättar att när hon åker till nya platser så vill hon åka på vägar hon inte känner till.

– Med cykeln kan jag cykla på nya vägar och ta mig till nya platser. Det är så spännande, säger hon med ett leende.

– Om pojkar får cykla, varför ska inte flickor få göra det också? tillägger Eseta Rani Sen, 14 år, som också deltar i projektet.

TEOLOGISK REFLEKTION

Hur ser kopplingen ut mellan kristen tro och demokrati – eller mänskliga rättigheter ut? Den som söker en enkel och lättdefinierad grund för demokrati i nya eller gamla testamentet blir antagligen besviken. Förhållandet mellan kyrkan och demokratin har också varit komplicerat genom historien. Det finns otaliga exempel på att kristendomen har lånat sig åt hierarkiska, odemokratiska och ibland våldsamma system. Samtidigt kommer man inte från, att det finns en koppling mellan kristendom och hela den moderna demokratiska och mänskliga-rättighets-traditionen. Den västerländska demokratin och tanken på universella mänskliga rättigheter har vuxit fram i nära dialog eller möjligen direkt ur kristna och judiska tankemönster. Detta är också en del av kritiken mot de universella mänskliga rättigheterna som FN har formulerat dem, att de är alltför mycket kopplade till en västerländsk judisk-kristen värdegrund med mer fokus på individuella rättigheter än på kollektiva.

Vad är det i kristendomen (och i judendomen) som har varit den största inspirationen för människor som kämpat för allas lika värde, demokrati och mänskliga rättigheter?

I de stora bokreligionerna är varje människa Guds unika avbild och det mänskliga livet är därför heligt och okränkbart.

Kristendomens viktigaste bidrag till synen på mänskliga rättigheter kommer från berättelserna om Jesus och om livet i den gemenskap av lärjungar, män och kvinnor, som blir till den unga kyrkan. Jesus sätt att möta människor visar på människans okränkbara värde. Jesus utmanar sociala hierarkier och placerar konsekvent den som har minst anseende längst fram. Den ”gyllene regeln” och berättelsen om den barmhärtige samariern utgör grunden till både enskilda människors etik och det bästa av lagstiftning i många länder. Den unga församlingen, som den beskrivs i apostlagärningarna, är en gemenskap som försöker leva det ideal som Jesus visar genom sitt liv. Församlingen omsätter i praktik den syn på allas lika värde och allas rättigheter som Jesus har förmedlat till lärjungarna. Trots sina brister försöker församlingen leva med ekonomisk rättvisa och med en, för sin tid unik, fördelning av makt mellan män och kvinnor. Ett kärleksfullt delande är ideal för församlingen.

Det pågår en identitetsdebatt i västvärlden om det moraliska ansvar som västvärlden har för de senaste århundradenas utveckling i världen. Den europeiska kulturen står för både de värsta övergreppen i världshistorien (folkmord, kolonialism, världskrig) och något av det bästa när det gäller att försvara människovärde (kampen mot slaveri, Mänskliga rättigheter med mera). Det som sällan syns i samtalet är att de flesta av de som beskrivs som hjältar när det gäller mänskliga rättigheter, är det utifrån en personlig kristen omvändelse. Läs gärna om om Bartolomé de Las Casas (som var samtida med Columbus och som försvarade ursprungsbefolkningen i Centralamerika) eller William Wilberforce (som var ledare i den engelska antislaveri-rörelsen).

På samma sätt kan man se att kristna minoriteter i Europa och USA, främst kväkare, anabaptister och baptister, har varit avgörande för att skapa religionsfrihet. Kristna grupper som har velat återskapa en nytestamentlig församling i sin egen tid har varit en av de starkaste krafterna för att försvara mänskliga rättigheter i historien.

Andakt

Ur den 8:e Psalmerna

När jag ser din himmel, som dina fingrar format,
månen och stjärnorna du fäste där,
vad är då en människa att du tänker på henne,
en dödlig att du tar dig an honom?
Du gjorde honom nästan till en gud,
med ära och härlighet krönte du honom.

Ur den 139:e psalmen

Du kände mig alltigenom,
min kropp var inte förborgad för dig,
när jag formades i det fördolda,
när jag flätades samman i jordens djup.
Du såg mig innan jag föddes,
i din bok var de redan skrivna,
de dagar som hade formats
innan någon av dem hade grytt.

Ur FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och Den Svenska Psalmboken 248

Alla människor är födda fria
och lika i värde och rättigheter.
Alla är utrustade med förnuft och samvete

och bör handla gentemot varandra
i en anda av syskonskap.

Tryggare kan ingen vara
än Guds lilla barnaskara,
stjärnan ej på himlafästet,
fågeln ej i kända nästet (Sv ps 248:1)

Envar har rätt till liv,
frihet och personlig säkerhet.

Herren sina trogna vårdar
uti Sions helga gårdar;
över dem han sig förbarmar,
bär dem uppå fadersarmar (Sv ps 248:2)

Ingen må utsättas för tortyr
eller grym, omänsklig eller förnedrande
behandling eller bestraffning.

Ingen nöd och ingen lycka
skall utur hans hand dem rycka.
Han, vår vän för andra vänner,
sina barns bekymmer känner (Sv ps 248: 3)

(Sammanställt av Per Harling)

SAMTALSFRÅGOR

Vi talar om ”minskat demokratiskt utrymme”
som en global trend.

- Vilka exempel har du hört om nyligen som visar att det går bakåt för demokratin?
- Varför tror du att många konservativa krafter slår tillbaka nu när demokrati och mänskliga rättigheter gick framåt så mycket från nittioalet och några årtionden?
- Vilka rättigheter tycker du är viktigast för ditt eget liv och din frihet?

UTMANING

- Anteckna vilka tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff.
- Vad ska du förändra till nästa vecka? Finns det människor i din omgivning vars mänskliga rättigheter kränks?
- Vad ska du förändra inom ett halvår?

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se. Se titlarna nedan, listan uppdateras kontinuerligt.

Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Material och texter

Oil in Nigeria: a history of spills, fines and fights for rights

Från fängelset: ”Ju mer de trycker ner oss, desto starkare blir vi”

”Man måste klä sig som en ledare”

En tuff vardag som transperson i Myanmar/Burma

Vägen till makt och inflytande går via ökat engagemang

Vi har inte längre något att förlora

Rudaina stred för sin skolgång och sina rättigheter

Faktablad från Diakonia om krympande demokratiskt utrymme

CIVICUS (2017)

“State of Civil Society Report 2017. Executive Summary.”

CIVICUS monitoring
<https://monitor.civicus.org/>

Gapminder
www.gapminder.org
Gunnarsson, Agneta (2016). Krympande Utrymmet för det Civila Samhället. Arena Idé

Front Line Defenders (2016) Annual Report on Human Rights Defenders at Risk in 2016. Front Line, the International Foundation for the Protection of Human Rights Defenders: Dublin.

Göteborgs universitet, världens största databas över demokrati, Varieties of Democracy:
<https://www.v-dem.net/en/>

The Freedom House
www.freedomhouse.org

Svenska Amnesty
www.amnesty.se

Film

Guatemala: En kamp för rättvisa och upprättelse

”Lokalradion som motor för utveckling” – genom lokalradion når man invånarna med information om rättigheter

Film om Tep Vanny

Film som beskriver mänskliga rättigheter utifrån ett historiskt och nutida perspektiv

Film som beskriver Mänskliga rättigheter och dess innehåll

Lokalradion som motor för utveckling

NOTER

- 1 <https://monitor.civicus.org/Ratingsupdatesept17/>, October 2017
- 2 <http://sdg.humanrights.dk/>
- 3 <http://www.regeringen.se/contentassets/oc3dc5f9676c4c3cbbbff817d939b024/oecd-riktlinjer-for-multinationella-foretag---en-handbok>
- 4 <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/08/handlingsplan-for-foretagande-och-manskliga-rattigheter/>

2 Konflikt och våld – om något vi har i fickan

Konflikter finns överallt, och är ofta inte så farliga, om man försöker lösa dem utan våld. Men krig och väpnade konflikter leder till stort lidande för vanliga människor som du och jag. Hur många konflikter tror du pågår i världen där stater är inblandade? Här om året var det 49 stycken. Nästan alltid handlar striden om samma sak.

De flesta krig vi hör om på nyheterna är långt borta. Men en del av orsakerna kan finnas så nära oss själva som något vi har i fickan.

Våldsamma och väpnade konflikter är ett ständigt ämne i nyhetsflödet. Dagligen matas vi med information om våldsdåd, hur människor tvingas på flykt och dör i strider. Förutom det direkta lidande som väpnade konflikter orsakar, utgör våldet ett av de största hoten mot fattiga människors rätt till utveckling. Konflikterna drabbar inte bara världens fattiga utan våldet destabiliserar även samhällen och hindrar utveckling mot demokrati, rättssäkerhet och ekonomisk tillväxt. Om man kunde göra något åt det dödliga våldet skulle massor av resurser sparas till bättre ändamål. Och det går att göra något åt våldet. I konflikter runt om i världen finns exempel på lokala fredskrafter, väl värda att stödja.

Vad är en konflikt?

Konflikter är en del av det sociala samspelet människor emellan. Diakonias policy gör klart att målet för fredsarbete inte är en värld utan konflikter, men en värld där *”alla former av våld är utrotade och samhällskonflikter löses med fredliga och konstruktiva medel”*⁸. Konflikter i sig är nödvändigtvis inte ett problem. Vissa konflikter kan till och med bidra till att driva utvecklingen framåt. Detta gäller dock inte våld. Våld är alltid ett problem och det finns bättre sätt att hantera konflikter än med våld och förtryck. Alla har vi erfarenheter i våra egna liv av konfliktlösning på ett personligt plan, i familjen eller på arbetsplatser. Från bynivå till internationell nivå runt om i världen finns också erfarenheter av konflikthantering och ofta särskilda institutioner som har i uppgift att lösa tvister och hantera konflikter.

Våldet är problemet

Det är alltså inte konflikter i sig, utan våldet och annan destruktiv konflikthantering, som är ett problem. Våld orsakar enormt lidande, kan ofta försvåra och fördröja

en lösning av grundproblemet och är dessutom ett av de största hindren för utveckling.

I väpnade konflikter dödas människor, skadas för livet eller faller offer för sjukdomar som sprids i krigens spår. Skolor, sjukhus, hem, och infrastruktur förstörs. Jordbruksmark blir obrukbar när den är full av minor. Människor tvingas på flykt och förlorar ofta sina ägodelar och möjligheten att försörja sig själva.

Många länder i världen har lyckats minska fattigdomen, men områden präglade av våld ligger långt efter vad gäller ekonomisk utveckling. Om man jämför utvecklingsländer med varandra, ser man att människor i instabila och konfliktdrabbade områden löper mer än dubbelt så stor risk att drabbas av undernäring eller sakna rent vatten jämfört med människor i utvecklingsländer i fred. Risken är också dubbelt så stor att deras barn dör före fem års ålder än i fredliga utvecklingsländer, och de har mer än tre gånger så svårt att skicka sina barn till skolan.

Män löper större risk än kvinnor att tvångsrekryteras, tas till fånga, dö eller såras i strid, medan kvinnor drabbas hårdare av fattigdom, flykt och sjukdomar i krigets spår. Kvinnor och barn utgör nära 80 procent av alla flyktingar och internflyktingar. Våldtäkt används ibland som vapen i krig och det finns vitt spridda vittnesmål om att även våld i hemmen ökar i samband med krig. I fall av direkt våld är det kvinnor som drabbas värst.

Nästan en och en halv miljard människor, mer än var femte människa på jorden, lever i områden drabbade av väpnad konflikt eller annat storskaligt organiserat våld⁸. De tre konflikter som krävde flest liv under 2016, var alla konflikter med omfattande och långvarig inblandning av externa aktörer; Syrien (drygt 40 000 döda), Afghanistan (18 000 döda), och Irak (11 500)⁹.

Fakta om väpnade och våldsamma konflikter

Antalet dödade i väpnade konflikter har visserligen minskat¹⁰, liksom antalet konflikter i världen, men det är oroväckande att andelen krig där stater är inblandade ökade till 12 under 2016 – det högsta antalet sen 1946. Krig där

statsaktörer är inblandade orsakar ofta många dödsoffer och stor förstörelse¹¹.

Utöver dessa konflikter, där alltså minst en av parterna är en stat, registrerades 60 våldsamma konflikter mellan beväpnade ickestatliga grupper under 2016. Det gäller till exempel Mexiko, där kriminella grupper bekämpar varandra. Ett annat exempel är Kenya, där människor dödas i konflikter mellan bofasta jordbrukare och halvnomadiserande boskapsskötare om tillgång till vatten och betesmark. Och i flera regioner i Kongo-Kinshasa bekämpar grupper varandra¹². Det förekommer också ensidigt väpnat våld, det vill säga fall då beväpnade aktörer (statliga eller ickestatliga) ensidigt ger sig på obehäpnade civila.

De pågående krigen har lett till det största antalet människor på flykt sedan andra världskriget. 2016 befann sig närmare 64 miljoner människor på flykt¹³. Frågan om flyktingar och ansvaret för dessa berör mycket tydligt även länder som inte är direkt involverade i konflikterna.

Om man kunde stoppa det dödliga våldet i världen skulle massor av resurser frigöras för bättre ändamål. Idag går 12,6% av den globala BNP:n till kostnader för våld, medan 1 USD investerad för konfliktlösning, utveckling och fred ger en minskning med 16 USD i kostnader. Om det t ex gick att förebygga våldet så pass mycket att den samlade globala kostnaden kunde halveras, så skulle på ett enda år resurser frigöras till att täcka alla utvecklingsländernas sammanlagda skuld.

Vad strider man om?

Väpnade konflikter handlar antingen om kontroll över regeringsmakten och hur staten ska styras eller om kontroll över territorium eller naturresurser. Med några få undantag¹⁴ så har demokratiska stater aldrig utkämpat krig mellan varandra vilket är en indikator på att fungerande demokratiskt inflytande över ett lands politik och prioriteringar motverkar konflikthantering med våld. Under 2016 har krig som relaterar till jihadism stått för nästan hälften av dödsoffren i världens konflikter.

Samtidigt är det lätt att missledas av att en intensiv nyhetsrapportering också speglar omfattningen av världens pågående konflikter. Under 2015 när terrorsekten IS var som mest aktiv i 18 länder så dog väsentligt färre där än vad det dog Bosnienserber i Balkankriget 1995¹⁵.

Det påstås ofta att religion leder till krig. Att religion skulle vara orsaken till konflikter stöds dock inte generellt, forskning visar istället att orsakerna i princip alltid kan härledas till politiska eller ekonomiska grunder. Om vi går tillbaka till konflikten med terrorsekten IS så beskriver de sig själva som muslimer, samtidigt som majoriteten av den muslimska världen tar kraftigt avstånd från både deras ideologi, deras handlingar och deras teologiska tolkningar. Trots att IS betecknar sig som muslimer är majoriteten av deras offer andra muslimer¹⁶. Och IS ideologi, som baseras på en militant tolkning av wahabistisk sunniislam, har inte lyckats etablera sig i världens stora muslimska befolkningscenter där istället de religiösa krafterna arbetar emot militanta tolkningar av islam¹⁷.

Att två parter i en konflikt har olika religiös tro betyder inte att konflikten handlar om religion. När parterna själva för fram krav eller på annat sätt talar om vad de anser att konflikten handlar om, så inkluderas hänvisningar till religion i 28 procent av konflikterna. I en del av dessa, men inte i alla, är oenigheten kring religionsfrågor central och viktig, men sällan är religion huvudproblemet eller den ursprungliga anledningen till väpnad konflikt. Endast i en minoritet av världens alla konflikter mellan 1975 och 2010 hade de som stred mot varandra olika religiösa tillhörigheter.^{18,19} Däremot används religion för att mobilisera människor att dra i strid och man vet också att konflikter som får ett religiöst inslag tenderar att bli mer långvariga.

Icke våldskamp och ickevåldsrevolutioner

Vi har sett att väpnade konflikter handlar om kontroll över regeringsmakt, territorium eller resurser. Nyligen har forskare för första gången systematiskt tittat på alla konflikter som handlar om statens styre eller om landrättigheter, vare sig konflikterna utkämpats med eller utan våld. Resultatet är entydigt: om du vill störta ditt lands regering, införa ett nytt sätt att styra landet på eller få slut på en ockupation är chansen att lyckas nästan dubbelt så stor med ickevåld som med våld – och det gäller oavsett om landet är en demokrati eller inte²⁰.

Icke våld är också överlägset våld när det gäller att nå hållbara resultat – i alla fall om det långsiktiga målet är

demokrati och fred. Sannolikheten att en ickevåldskamp följs av demokrati är mycket högre än att en väpnad kamp gör det. Lyckad ickevåldskamp leder dessutom oftare till hållbar fred, det vill säga tio år senare är chansen betydligt större att det fortfarande råder fred om förändringen åstadkoms med ickevåld jämfört med våld²¹.

Även i krig råder lagar

Under vissa omständigheter såsom vid undantagstillstånd (vilket ofta råder under väpnad konflikt) kan enligt internationell humanitär rätt en stat tillfälligt åsidosätta vissa mänskliga rättigheter enligt folkrätten. Detta gäller till exempel mötesfriheten. Andra mänskliga rättigheter, såsom yttrande- och föreningsfriheten, kan begränsas men aldrig tas bort, inte ens tillfälligt. Grundläggande mänskliga rättigheter, såsom rätten till liv och förbudet mot tortyr och slaveri, får aldrig vare sig åsidosättas eller begränsas. Inte heller i krig. Dessutom tillkommer under väpnad konflikt den internationella humanitära rätten, ibland även kallad "krigets lagar", vars huvudsyfte är att lindra det mänskliga lidande som krig förorsakar.

En viktig princip i internationell humanitär rätt är att göra skillnad på stridande och icke-stridande. Det är inte tillåtet att sätta in ett anfall direkt mot civila. Om man däremot anfaller ett legitimt militärt mål och ett antal civila också dödas, så kan det falla inom ramen för vad som är tillåtet. Men bara om man också följt en annan princip inom internationell humanitär rätt, den så kallade "proportionalitetsprincipen" (risken för skador på skyddade personer eller civil egendom får inte vara större än den förväntade militära fördelen). Vapenslag och stridsmetoder som slår urskillningslöst mot civila får i princip inte användas, det är till exempel aldrig tillåtet att använda kemiska eller biologiska vapen.

Världens fredligaste land

Global Peace Index (GPI) bygger på statistik från världens alla länder och försöker summera hur fredliga länder är genom att väga samman uppgifter om interna och externa konflikter, i vilken utsträckning invånarna är skyddade från våld och politisk instabilitet samt graden av militarisering i varje land. Till det senare räknas såväl tillgång till vapen i samhället som nationell rustning och vapenexport in. I 2017 års rapport rankas Sverige som världens 18:e fredligaste land.

ENKEL GUIDE TILL INTERNATIONELL HUMANITÄR RÄTT I DET OCKUPERADE PALESTINSKA TERRITORIET

På Diakonias hemsida hittar du en enkel guide som ger grundfakta om internationell humanitär rätt och som också går igenom vad som gäller i det ockuperade palestinska territoriet.

Se länk på Learnify.

Vårt att lägga märke till är att Sverige, som får mycket höga poäng vad gäller frånvaro av våldsamma konflikter och trygghet i samhälle och politiskt liv, får betydligt sämre omdöme i termer av vårt bidrag till militariseringen i världen. Sverige är en av världens största vapenexportörer räknat per invånare. På den punkten får Sverige absoluta bottenpoäng i GPI:s mätning av "grad av fredlighet". År 2016 sålde Sverige krigsmateriel till 56 länder i världen. (läs om Diakonias kampanj för att stoppa kryphål i lagen under kapitel 1). Bland de allra största mottagarna fanns länder med såväl grova systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter (Saudiarabien) som interna väpnade konflikter (Pakistan, Thailand och Indien). Två av dessa länder, Pakistan och Indien, står dessutom på varsin sida i Kashmirkonflikten, även om en spänd vapenvila råder mellan de båda länderna sedan 2003. Konflikten har ibland kallats världens farligaste eftersom två kärnvapenmakter – Indien och Pakistan – står mot varandra. Just exporten till länder som begår grova kränkningar av mänskliga rättigheter möjliggörs genom undantag i svenska vapenexportregler.

Hur blir det fred?

Väpnade konflikter kan sluta på olika sätt. Det kan sluta med att parterna ingår en överenskommelse och sluter ett fredsavtal. Det kan sluta med seger för ena sidan. Ibland blir det inget riktigt avslut utan bara en vapenvila som i vissa fall kan vara väldigt länge.

Under 1990-talet ökade fredsavtalens antal dramatiskt²⁵. Dessutom betonades vikten av att ta med fler

röster i fredsavtalen och att inkludera demokratiska inslag i fredsprocesserna i form av folkomröstningar eller flerpartival. En viktig milstolpe var FN:s säkerhetsråds resolution 1325 år 2000, som slår fast vikten av att kvinnor är representerade vid fredsförhandlingar. Fortfarande pågår arbetet med att se till att detta får genomslag i praktiken; fredsförhandlingar brukar domineras av män. Även sannings- och försoningsprocesser har genomgått något av en demokratisering de senaste två decennierna. Förr brukade sanningskommissioner hållas bakom stängda dörrar med motiveringen att sanningen var för hemsk för folk att bära och skulle kunna tända gnistan till mer våld. Den sydafrikanska sannings- och försoningskommissionen och efterföljare till den öppnade istället dörrarna på vid gavel: alla som ville kunde komma och lyssna och överläggningarna sändes ut genom massmedia. Sanningskommissionen beredde plats för förövarna att erkänna och att sanningen därigenom skulle bli allmänt känd.

Försoning är något som berör hela samhället och sanning är en förutsättning för försoning. Rättvisa och försoning hör också ihop. Vilken form rättvisan ska ha i varje enskild försoningsprocess debatteras mycket. Ska tonvikt läggas på upprättelse och kompensation för offren eller på att förövare ska sona sina brott? Och vad gör man med krav på ekonomisk rättvisa, där tidigare orättvisa politiska system gynnat en viss samhällsgrupp på bekostnad av andra? I den sydafrikanska sannings- och försoningskommissionen gavs amnesti i utbyte mot erkännanden och det har kritiserats av dem som ansåg att förövarna kom för lindrigt undan²⁶.

Civila samhällets roll – på gott och ont

I konflikttrabbade länder är det ofta ett starkt tryck på medborgarna i landet att ställa upp på regimens krigsin-sats. Det civila samhället är inte immunt mot detta tryck. Vissa organisationer stödjer – medvetet eller mera oreflekterat – krigspropagandan och samhällets mobilisering till krig. Men i alla konflikter över hela världen finns människor som vågar utmana våld och vägrar acceptera fiendebilder av ”den andre”. Under folkmordet i Rwanda, då 800 000 människor dödades och ett förfärande stort antal våldtogs inom loppet av hundra dagar, fanns det till exempel en grupp som modigt och principfast vägrade delta i våldet: landets muslimska minoritet. Det var till

och med så att många rwandiska muslimer, med fara för sitt eget liv, räddade såväl muslimer som icke-muslimer undan förföljelse och död²⁷.

Religiösa samfund och civila samhällets organisationer kan verka för fred i länder i konflikt genom informell dialog och påverkansarbete för att få till stånd formella fredsförhandlingar. De kan gå samman i fredsnätverk som pressar på för att beslutsfattare ska ta hänsyn till fler röster i fredssamtal eller sannings- och försoningsprocesser och på så sätt öka dessas representativitet och hållbarhet. Brott mot mänskliga rättigheter och krigets lagar kan dokumenteras och spridas så att det internationella samfundet kan sätta press på parterna i konflikten och begränsa och i bästa fall få ett slut på våldet. Samfund och det civila samhället kan göra detta och mycket mer. Runt om i världen finns exempel på att så också sker.

En oroande trend är ifrågasättandet av yttrandefrihet, fria medier, internationella människorättsorganisationer och lokala civilsamhällesaktörer från länder och ledare som vill underminera demokratin. Fenomenet kallas ofta ”shrinking space” (läs mer om detta under Träff 1).

Företagens roll – på gott och ont

Ett sätt att stödja freden är att göra det omöjligt att tjäna pengar på krig. I krigsområden skapas ibland rena ”krigsekonomier” där väpnade aktörers och samvetslösa ekonomiska aktörers intressen sammanflätas. En expertpanel, tillsatt av FN för att undersöka och rapportera om illegal exploatering av naturresurser i det krigshärjade Kongo, publicerade en rapport som pekade på klara samband mellan vapenhandel, exploatering av naturresurser och fortsatt krig i Kongo. Rapporten namngav 125 företag och individer som ansågs, direkt eller indirekt, ha bidragit till att underblåsa den väpnade konflikten²⁸.

Kongo är ett av de länder där den illegala handeln med mineraler, som behövs i datorer och mobiler, bidrar till att finansiera och förvärma våldet. Det är en påminnelse om att världens konflikter finns närmre vår vardag än vi kanske tror. Du bär troligen omkring på lite tantalium/coltan från Kongo i mobiltelefonen i din ficka²⁹? Som konsument, väljare och företagare kan vi vara med och påverka. Genom konsumentkampanjer, industrins självsanering men också – och det är viktigt – genom nationella lagar kan vi pressa på för mer ansvarsfullt företagande i konfliktområden.

MYCKET GULD, MYCKET PROBLEM

Kongo är ett av de rikaste länderna i världen när det gäller värdefulla naturresurser. Trots detta lever befolkningen i stor fattigdom. Resurserna försvann ut ur landet under kolonialiseringen, under diktatorn Mobutus 30 år vid makten och under striderna mellan milisgrupper och afrikanska arméer efter Mobutus fall. Fortfarande är kampen om naturtillgångarna en av huvudorsakerna till konflikterna. De väpnade grupperna exploaterar tillgångar som säljs på internationella marknader så att de kan fortsätta att finansiera vapen och illegal verksamhet.

Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att företagande innebär möjligheter att försörja sig. Människor i Kongo oroas av tal om totalförbud och totalbojkott av mineraler därifrån. De ser hellre initiativ för att reglera och certifiera utvinning och handel så att det sker på ett ansvarsfullt sätt. Goda möjligheter att försörja sig, som inte bidrar till att förvärra konflikten, är det som behövs i dessa områden.

I konfliktländer kan företag och upphandlare antingen bidra till att förvärra konflikten värre eller stödja sådant som behövs för att öka förutsättningarna för fred. De kan antingen bidra till "krigsekonomin" med risk för att öka våldet och förlänga kriget eller bidra till att bygga upp mer av en fredsekonomi. Men för att kunna göra det, krävs grundlig kunskap om konflikten och kontexten. På samma sätt som företag bör göra miljökonsekvensbedömningar av sin verksamhet, borde det också vara självklart att företag genomför konfliktkonsekvensbedömningar då de verkar i eller handlar med områden med väpnad konflikt.

Vad gör Diakonia?

Diakonia arbetar för att skapa en fredlig miljö där män och kvinnor kan leva värdiga liv. I dagsläget pågår ett flertal väpnade konflikter i områden där Diakonias samarbetsorganisationer arbetar, exempelvis i Kongo, Somalia, Mali, Myanmar/Burma, Colombia, Israel och Palestina. Genom dessa kontakter blir Diakonia en aktör genom att både agera och uppmärksamma väpnade konflikter.

Diakonia menar att ett rättighetsbaserat fredsarbete behövs för en hållbar fred. Kvinnors rättigheter ska särskilt uppmärksammas utifrån behovet av att öka kvinnors inflytande och medverkan i allt beslutsfattande som rör våldsförebyggande arbete och konfliktlösning.

Diakonia verkar för regler som syftar till att företag ska ta sitt ansvar för mänskliga rättigheter och sin påverkan på konflikter. Diakonia stödjer samarbetsorganisationer som bevakar och ställer krav på företag och andra aktörer att främja respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna i konfliktområden. Diakonia verkar för att Sverige och EU-ländernas regeringar ska sätta civilbefolkningen, det vill säga människorna i konfliktområdena, i första rummet – inte handelsintressen eller andra egenintressen först.

Samarbetar med lokala organisationer

Diakonia och PMU (Pingstmissionens Utvecklingssamarbete), som båda är organisationer med rötter i svensk

EUS LAGSTIFTNING MOT KONFLIKTMINERALER

Under 2017 antog EU ett nytt direktiv som ska ställa krav på redovisning och transparens vid import av så kallade konfliktmineraler. Dessa mineraler är tantalium (coltan), tenn, tungsten (wolfram) och guld. I många länder har utvinningen av dessa mineraler tydligt bidragit till att orsaka eller förvärra väpnade konflikter. Arbetet med lagen har pågått i flera år där det civila samhället i både Europa och konfliktområden samarbetat med progressiva företag och politiska krafter för en striktare lagstiftning. Resultatet blev en bindande lag, men med stora brister och undantag. Idag fortsätter arbetet där regeringar, organisationer och företag försöker komplettera och överbrygga brister i lagen.

Ni kanske kan göra något lokalt, uppmana människor att köpa konfliktmineraalfria produkter, eller skriva till er kommun att upphandla konfliktmineraalfritt.

frikyrklighet och lång historia i Kongo-Kinshasa, arbetar ihop med lokala samarbetsorganisationer med krav på att EU ska anta tydliga och obligatoriska krav för import av konfliktmineraler.

Diakonia kräver också att den svenska staten ska ställa krav på företag i samband med upphandlingar, att det statliga exportstödet ska granskas och villkoras så att man stöttar mänskliga rättigheter så att demokrati främjas och konflikter motverkas.

Visionen är en fredskultur – en kultur baserad på frihet, rättvisa, demokrati, mänskliga rättigheter, tolerans och solidaritet. En kultur där våld förkastas och destruktiva konflikter förhindras. En kultur där man i dialog och förhandling tar itu med motsättningarnas grundläggande orsaker. Där mångfald och mångkultur välkomnas.

EKUMENISKA FÖLJESLAGAR-PROGRAMMET

På förfrågan från kyrkoledare i Jerusalem organiserar Kyrkornas Världsråd internationell närvaro i Palestina och Israel. Följeslagare från hela världen reser till området med syfte att genom sin ickevåldsliga närvaro vidga handlingsutrymmet och ge hopp och stöd åt människor att verka för fred och försoning. Vill du lära dig mer eller själv funderar på att bli följeslagare, se: <http://foljeslagarprogrammet.se>

Många drömmer om att bli rika på utvinningen och handeln med konfliktmineraler. I det här dagbröttet utvinns coltan/ tantalit och vissa dagar samlas upp till 6000 arbetare. För de flesta slutar dock drömmen om rikedom med skador, handikapp och ibland en för tidig död.

NATURRIKEDOMAR SKAPAR KONFLIKT

Intensivt gröna, mjuka kullar breder ut sig under en stålgrå himmel. Landskapet som genomskärs av glittrande vattendrag är bedövande vackert, men det är en skönhet som döljer skräckscenarion och familjetragedier.

Över jord – träd, grönska, vidsträckta vyer. Under jord – ett skitigt, otäck och livsfarligt arbete. Människor som utan någon skyddsutrustning alls, iklädda t-shirts och bomullsbyxor, gummistövlar eller barfota med flipflops och en enkel lampa står i ett hål och gräver med en simpel hacka.

En av dem som arbetar i gruvorna är 30-åriga Estash. Att vara 30 år i en kongolesisk gruva innebär att man är gammal, många av männen är bara pojkar när de börjar arbeta i gruvorna. Och de vet att deras kroppar kommer att vara utslitna efter cirka tio år, om de inte redan skadats eller dött av olyckor eller våld. På frågan om hur Estash ska försörja sig när han inte längre kan arbeta i gruvan, svarar han:

– Jag har mina fyra barn.

I Kongo finns mineraler som är så värdefulla att de plundras och bidrar till väpnade konflikter och hindrar utvecklingen mot ett fungerande samhälle. Dessa mineraler kallas för konfliktmineraler och de mest omdebatterade är tenn, tungsten/ volfram, tantalit/coltan och guld som alla finns i Kongo-Kinshasa. Frågan är hur man bryter länkarna mellan utvinningen av mineraler och våld.

Sedan några år tillbaka försöker lokala nätverk säkra att utvinningen av mineraler sker på ett lagligt sätt, att hanteringen hålls fri från militärens inflytande och att vinsterna går tillbaka till befolkningen.

Ben är chef inom ett av de företag som arbetar med laglig utvinning av tantalit (coltan) i Kongo. Han vet att en stor del av deras produktion stjäls och smugglas ut ur landet. Och han säger att det är svårt att konkurrera med kriminella som kan sälja billigare genom att strunta i skatter, avgifter och rimliga villkor för de anställda. Samtidigt betonar han att de inblandade i den illegala handeln är farliga personer med vapen och högt uppsatta kontakter.

– Ni i EU måste ta ert ansvar och införa lagar som kräver ursprungsredovisning av de mineraler ni importerar. Ni måste hjälpa oss att minska marknaden för illegala mineraler, säger Ben.

Både USA och EU har idag regelverk på plats som dock har stora brister. Därför arbetar Diakonia vidare, både för att stötta människor i utsatta områden, men också i samarbete med näringslivet för att förbättra övervakning och rutiner så att konfliktmineralernas intäkter går till befolkningen och inte till väpnade grupper.

– Vi har visat att det är möjligt att skapa fred underifrån, vi tror att hela landet kan lära av oss, säger Luis Alberto Gómez från Diakonias samarbetsorganisation Cima.

LERMA: FRÅN BLODIG MARDRÖM TILL FRED

På 80-talet var den lilla staden Lerma i Colombia en sann mardröm. Ett blodigt krig rasade mellan drokarteller och en fjärdedel av befolkningen dödades. Men folket bestämde sig för att vända utvecklingen – och lyckades

– Folk var livrädda för att komma hit och vi som är härifrån skämdes över att säga att vi var från Lerma. Folk trodde att vi saknade respekt för livet. Här mördades och våldtogs. Det visste alla, säger Luis Alberto Gómez, som är en av stadens eldsjälar och engagerad i Diakonias samarbetsorganisation Cima.

– Vi har visat att det är möjligt att skapa fred underifrån, vi tror att hela landet kan lära av oss, säger Luis Alberto Gómez från Diakonias samarbetsorganisation Cima.

På 80-talet, innan Colombia hade gjort sig ökänt som kokainproducent, kom de första droghandlarna till Lerma. Här har kokabuskar odlats i liten skala så länge någon kan minnas. Att tugga på kokablad har varit en självklar del av kulturen. Bladen piggar upp och stillar hungern. Det är först när bladen processas kemiskt som de förvandlas till kokain. Och det var först när droghandlarna kom och ville köpa stora kvantiteter som odlingarna blev ett problem.

Med kokakriget kom pengar, vapen och våld. Det öppnades barer i varje gathörn. Alkoholen flödade. Och våldet trappades upp. Inom loppet av några år dödades en fjärdedel av stadens befolkning.

De överlevande fick nog. De samlades och diskuterade olika sätt att komma tillrätta med situationen. Någon föreslog fler poliser och större militär närvaro. Till sist

enades de om att satsa på barnen och ungdomarna, att se till att de fick sunda värderingar.

– Vi bestämde oss för att stänga alla barer, bygga en skola, och skapa förutsättningar för ett blomstrande kulturliv. Tillhörighet, identitet och ledarskap blev våra ledord.

Idag är Lerma en symbol för fred. Nulvany Muñoz står utanför skolan som hon och hennes föräldrar var med och byggde. Skolan var ett av de projekt som Lerma samlades kring för att få slut på våldet.

– Här i Lerma har vi visat att det är möjligt att skapa fred underifrån. Vi har jobbat med inkludering, deltagande och dialoger kring hur vi vill leva tillsammans. Det kan resten av landet lära av, säger han.

– Nu, när Colombia står inför den svåra uppgiften att skapa verklig fred vill vi dela med oss av våra erfarenheter, säger Luis Alberto Gómez.

För att nå verklig fred tror han att det är viktigt att känna tillhörighet och att förstå demokratins spelregler.

– Fred handlar inte bara om att gevären ska tystna. Det är så mycket mer. Det måste ske en strukturell förändring. Först när barn får gå i skolan, när ingen behöver hungra, när familjerna har mark att odla på, när vi slipper diskriminering, först då kan vi säga att vi har nått verklig fred, säger Luis Alberto Gómez.

TEOLOGISK REFLEKTION

Fred, försoning och sanning är laddade ord.

I kristendomen finns föreställningen om ett möjligt idealtillstånd av fred och harmoni och att det tillståndet är Guds vilja och speglar Guds identitet. Det finns många ord som försöker beskriva detta; fred, frid, shalom, paradiset, Guds rike eller himmelriket. I dessa begrepp finns en tanke om att det en gång varit fred och harmoni, att detta gått förlorat, men också en gång skall återupprättas. Alltså ett hopp för framtiden. Det intressanta är att gemenskap, rättvisa och rättfärdighet är viktiga ingredienser i allt tal om detta ideal. Det finns alltså ingen fred som inte rymmer rättvisa.

Sanning och fred hör ihop. Det finns i kristendomen ett allvar inför att avslöja det som är falskt, att säga som det är och att människan ska "rannsaka" sig själv, som det heter med ett gammalt ord.

Det finns också en berättelse vars grundmönster återkommer flera gånger i den bibliska historien. Det är berättelsen om en kris som leder till undergång men som vänds till en nystart. Profeten Jonas korta bok i Gamla testamentet är en sådan historia. Jona flyr från Gud och sitt uppdrag och hamnar till slut på havets botten men blir förändrad och han genomför till slut sitt uppdrag. Men det främsta exemplet är berättelsen om Jesus som dör på korset. Här fångas mänskliga erfarenheter av att det värsta och mörkaste läget kan vändas i något gott och framförallt oväntat. Undergången blir en nystart. Denna tro på en nystart bortom bottenläget är en bärande hoppfull tanke i kristendomen. Ordet försoning ligger mycket nära denna chans till "nystart". När människor försonas eller när människor och Gud försonas, krävs rättvisa och sanning för att återskapa en förlorad relation. Men försoning är mer än bara rättvisa och att återställa det som en gång var. Försoning är att börja på något helt nytt efter en konflikt eller kris. Detta nya har värden och dimensioner som inte fanns före krisen. Försoning kan alltså ske, trots det hemska som hänt, om det finns rättvisa och sanning. Detta kan i slutändan leda till en ny situation som är bättre än den som fanns före krisen.

Under de senaste årtiondena har det funnits ett stort antal nationella försoningsprocesser efter konflikter, till exempel i Sydafrika, Peru och Guatemala. Ofta har religiösa ledare varit avgörande för att få dessa till stånd. Det är tydligt att verklig försoning inte är möjlig utan rättvisa, sanning och, på något sätt, utjämnade maktför-

hållanden. Rättvisa och ersättning är möjliga inom ramen för juridiken, men försoning kräver en process som involverar människors vilja på ett djupare plan. Många beskriver det som om försoning alltid innehåller en andlig dimension.

Den kristna tron bär på orden och verktygen för försoningsprocesser. Tron på en Gud som själv drabbas av orättvisor och våld, men ändå möter världen med förlåtelse och kärlek, är en berättelse som burit människor genom försoningsprocesser.

Andakt

Efesierbrevet 2: Men nu, tack vare Kristus Jesus, har ni som en gång var långt borta kommit nära, genom Kristi blod. Ty han är vår fred, han har med sitt liv på jorden gjort de två lägren till ett och rivit skiljemuren, fiendskapen.

Psalmer och sånger 427. Psalmboken 398:

Vi reser ett tecken

Skriv ordet *försoning* på ett papper och be alla i gruppen tänka någon minut på vad som först kommer upp i minnet. Vilka erfarenheter har ni själva av att försonas? Vad var svårt? Vilka risker tog ni? Vad gjorde försoning möjlig?

KRISTNA FREDSRÖRELSEN

Kristna Fredsrörelsen är en rörelse för alla som med fredliga medel vill agera för fred, demokrati och mänskliga rättigheter. Rörelsen bildades 1919 och har lokalföreningar runt om i Sverige.

SAMTALSFRÅGOR

Reflektera över konflikter och fundera över hur en konflikt bäst blir löst.

- Har du varit med om någon konflikt du vill dela med gruppen? Fanns det möjlighet till försoning? Hur gjorde ni?
- Är det möjligt för Sverige att kombinera en agenda för att stärka fred och demokrati i världen, när vi samtidigt är en av världens största vapenexportörer?

- Hur hanterar du konflikter exempelvis på din arbetsplats, i din församling eller i din familj?

Den sydafrikanska sannings- och försoningskommissionen ses som ett föredöme, men har även fått en del kritik på grund av att vissa förövare av brott fått amnesti i utbyte mot att de hjälpt till att dra fram sanningen i ljuset. Man kan se det som att behovet av rättvisa (att brott ska straffas) står mot behov av erkännande och dokumentation av sanning – som i sin tur är viktigt för försoning.

En annan liknande situation är när en milisgrupp som begått svåra krigsbrott erbjuder sig lägga ner vapnen om gruppen garanteras straffrihet. Diskutera i gruppen:

- Håller ni med om att fred står mot rättvisa i de här situationerna? Varför?/ Varför inte?
- Vad är viktigast, om man måste välja? Fred eller rättvisa? På vilket sätt räddas flest liv?
- Vilka drabbas och vilka tjänar på situationen beroende på vilken väg man väljer?

UTMANING

Anteckna tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff. Finns det någonting du behöver fundera vidare på?

Vad ska du förändra till nästa vecka? Har du någon konflikt som du skulle vilja lösa?

Vad ska du förändra inom ett halvår? Kanske bli bättre på att våga möta konflikter utan att bli arg, dra dig undan eller bråka?

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se. Se titlarna nedan, listan uppdateras kontinuerligt.

Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Hemsidor och text

A lot of Gold, a lot of Trouble

Trading away peace

Med vilken rätt? Om Israels ockupation, mänskliga rättigheter och krigets lagar.

Kryphålet

Morgon i Jenin

Ett annat rike. En ickevåldsteologi.

Ett ekumeniskt upprop för rättfärdig fred.

Fred – detta vill kyrkorna i Sverige.

Liberation and reconciliation as paradigms of mission.

Kristna freds rörelsen

Svenska Freds- och skiljedomsföreningen

Bildas studiematerial i konflikthantering, fred och ickevåld samt rättvisa i konflikt

Fotoutställning om Konfliktmineral

Film

Alla barn har drömmar

De betalar för din mobil

Bron till omvärlden

Att ge upp är inget alternativ

A lot of gold a lot of trouble

NOTER

- 5 Diakonias policy, s 30.
- 6 World Bank, World Development Report, 2011, s. 5.
- 7 World Bank, World Development Report 2016, s. 111.
- 8 Ibid, s. 44.
- 9 Uppsala konfliktdatabas, <http://ucdp.uu.se>. Ett krig är en väpnad konflikt med mer än tusen dödade i strid på ett år. Obs! "dödade i strid" är inte detsamma som det totala antalet människor som dödas i ett krig.
- 10 Ibid, <http://ucdp.uu.se/#/year/2016>, 103 000 under 2016,
- 11 Ibid, pressmeddelande, 10 maj, 2017,
- 12 <http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/>
- 13 Institute for Economics and Peace, Global Peace Index, 2017, s. 37.
- 14 Det finns exempel på att instabila sönderfallande demokratier lett till krig (Balkankrigen). Eller när Sovjetunionen bytte sida från Tyskland till de allierade under andra världskriget så blev det demokratiska Finland som anfallits av Sovjetunionen under dess allians med Tyskland plötsligt fiende till demokratierna England och Frankrike.
- 15 Dagens Nyheter, 14 juni 2016, *Jihadismen är grunden för vår tids krig*.
- 16 https://www.huffingtonpost.com/dean-obeidallah/isis-defeat-muslims_b_10825028.html
- 17 Ibid
- 18 Isak Svensson, *Ending Holy Wars: religion and conflict resolution in civil wars* (2012). I en systematisk genomgång av alla inomstatliga väpnade konflikter mellan 1975 och 2010 konstaterar han att i 70% av fallen delar konfliktens båda sidor samma religiösa tro.
- 19 Ibid, s. xii.
- 20 Erica Chenoweth, Maria J. Stephan, *Why Civil Resistance Works* (2011) Undersökningen bygger på en genomgång av 323 fall av organiserad kamp för att ta regeringsmakt eller få kontroll över territorium mellan åren 1900 och 2006.
- 21 Ibid, s. 217. I länder där en väpnad konflikt nyss avslutats är risken 42% för att landet återigen kastas in i väpnad konflikt inom tio år. Motsvarande risk i länder där en ickevåldskamp just avslutats är 28%.
- 22 Se <http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/>, en interaktiv karta som åskådliggör fredsindex.
- 23 <http://www.svenskafreds.se/snabba-fakta-om-vapenexporten>. Källa: Svenska Freds- och Skiljedomsföreningens sammanställning, som i sin tur bygger på regeringens årliga skrivelse om strategisk vapenexport samt SIPRI (Swedish International Peace Research Institute).
- 24 <https://www.diakonia.se/om-oss/Nyheter-och-mediaservice/Nyheter-fran-Diakonia/satt-stopp-for-vapenhandel-med-lander-som-kranker-manskliga-rattigheter/>
- 25 Uppsala konfliktdatabas 2012-12-27, "Fredsforskare: fler konflikter men allt färre fredsavtal". www.pcr.uu.se
- 26 http://news.bbc.co.uk/2/hi/special_report/1998/10/98/truth_and_reconciliation/142673.stm
- 27 *Opting out of war: strategies to prevent violent conflict*, av Mary B Anderson och Marshall Wallace (2013).
- 28 <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=8706&Cr=democratic&Cr1=congo>
- 29 <http://diakoniablogg.se/2016/01/det-ar-alltid-nagon-som-betalar/>

3 Vädret är väl ändå rättvist – eller?

Världen må vara orättvis. Men vädret har vi väl ändå gemensamt?! Det talas mycket om klimatet nu för tiden, att det skulle förändras och bli mer oförutsägbart. Och mycket tyder på att det faktiskt blir värre för vissa än för andra. Klimatorättvisa, helt enkelt.

Borde inte politikerna ta ett större ansvar? Eller företagen som tillverkar grejer som smutsar ner? Eller är det vi som röstar och som köper saker som ska ändra oss?

Människans utsläpp av växthusgaser påverkar det globala klimatet. Det får konsekvenser för vårt sätt att leva på jorden. Det är utsläpp från den rika delen av världen som ligger bakom problemen. De som drabbas värst av klimatförändringarnas konsekvenser är människor som lever i fattigdom och utsatthet. Det gör klimatfrågan till en av vår tids stora rättvisefrågor. Klimatförändringarna måste hejdas och samhällen anpassas till de förändringar som sker – utan att kompromissa med mänskliga rättigheter och alla människors rätt att leva ett värdigt liv.

De vetenskapliga bevisen är överväldigande: människans utsläpp av växthusgaser påverkar jordens klimat i stor utsträckning. FN:s klimatpanel (IPCC) uppskattar att jordens medeltemperatur kommer att öka kraftigt om inte utsläppen begränsas snabbt. Detta påverkar både ekosystemen, våra samhällen och kvinnors och mäns möjlighet till försörjning. Klimatförändringar riskerar att öka trycket på, och kampen om, naturresurser som mark och vatten och kan på så sätt bidra till konflikt och migration.

Klimatet – en rättvisefråga

Utsläpp av växthusgaser har historiskt sett varit kopplade till ekonomisk och materiell utveckling. Alla ekonomiska transaktioner mellan människor, företag och stater är beroende av energi. Så länge den dominerande källan till energi kommer från fossila bränslen kommer en ökande ekonomisk aktivitet att bidra till ökade utsläpp.

Rika länder har både de ekonomiska och institutionella förutsättningarna och kompetensen som krävs för att hantera klimatförändringarnas effekter. För fattigare länder, med sämre fungerande institutioner, mindre diversifierade ekonomier och generellt lägre utbildningsnivå är det mycket svårare. Människor med

mer ekonomiska resurser, högre utbildningsnivå och bättre nätverk kan lättare anpassa sig till konsekvenserna av ett förändrat klimat, än de som lever i fattigdom, har dålig utbildning, vacklande hälsa och lite inflytande över beslut i samhället.

Fattiga länder har bidragit mindre till de historiska utsläpp som skapat klimatförändringarna, eftersom de har mindre ekonomier. Det betyder att de är dubbelt påverkade. De är sämre rustade för att hantera effekterna av klimatförändringarna, eftersom infrastruktur, boende, hälsovård, försäkringssystem, energiförsörjning och institutioner med mera fungerar sämre än i rikare länder och ekonomierna ofta är beroende av ett fåtal sektorer. Samtidigt är det i subtropiska och tropiska regioner, där många av utvecklingsländerna ligger, som effekterna av klimatförändringarna förväntas bli mest kännbara. Sammantaget betyder det att dessa länder är mer sårbara för klimatförändringarna än de rika länder som framför allt har orsakat dem.

Klimatorättvisa existerar, förutom mellan länder, också mellan olika samhällsklasser, sociala grupper, etniska grupper och kön. Makt och inflytande i ett samhälle är generellt sett kopplat till inkomster och kapital, vilket innebär att de grupper som bidrar mest till klimatförändringarna genom sina utsläpp också har mest inflytande över lösningarna. Eftersom kvinnor generellt sett äger mindre och har mindre inkomster än män har kvinnor ofta sämre förutsättningar att påverka beslutsfattande, vilket betyder att deras erfarenheter och kompetens inte kommer till nytta när man planerar för klimatanpassning och utsläppsminskningar. Det gör att kvinnor å ena sidan drabbas hårdare än män av klimatförändringarnas effekter, å andra sidan att deras perspektiv inte beaktas i beslutsfattande i tillräckligt stor utsträckning.

Klimatorättvisa innebär att alla får samma möjlighet att vara med och påverka beslut om hur samhället ska anpassas till ett förändrat klimat, oavsett ekonomiska resurser eller social ställning.

Orättvisa konsekvenser

Hittills har klimatpolitiken på global såväl som på europeisk nivå och i Sverige varit inriktad på tekniska frågor och lösningar: att skapa system för handel med utsläppsrätter, att främja nya, rena energikällor, att bygga infrastruktur och varningssystem för att minska skadorna vid extrema väderhändelser, med mera. Sådana lösningar

behövs och är viktiga, men måste utformas utifrån behov och intressen för olika grupper, inte bara för dem som för tillfället innehar den ekonomiska och politiska makten.

Det är en del av klimaträttvisa.

Klimatförändringarnas effekter är redan tydliga: Arktis istäcke har minskat med 40 procent, korallrev bleks och stormar blir kraftigare. Förändringar i klimatet är framförallt märkbara som förändringar i vattnets kretslopp: på vissa håll regnar det mer, på andra mindre, isar smälter, havsnivån höjs och floder torkar ut. Ungefär 9 procent av världens befolkning har inte tillgång till rent vatten. Tillgången till vatten är nära kopplad till människors hälsa, matförsörjning, energi- och transportbehov, rekreation och fritid med mera. Klimatförändringarna får därför stora effekter på våra samhällen.

Klimat, jämställdhet och rättvisa lösningar

Män och kvinnor rör sig inom olika sfärer i samhället och har oftast olika uppgifter, särskilt i utvecklingsländer. Kvinnor eller flickor är för det mesta ansvariga för hushållssysslor som att hämta vatten, foder, ved eller sådant som kommer direkt från naturen och som behövs för det dagliga livsuppehållande arbetet. Med ett förändrat och oförutsägbart klimat förändras tillgången till naturresurser och förutsättningarna för jordbruk försvåras, vilket skapar en tyngre arbetsbörda för kvinnor.

Eftersom kvinnors och flickors arbete i hemmet inte är en del av den formella ekonomin blir deras behov och intressen ofta förbisedda när klimatåtgärder planeras. Då kvinnor har färre tillgångar och i många fall saknar arvsrätt är också risken större att deras behov inte tillgodoses när det gäller stöd och ersättning. Därför måste lokala åtgärder för klimatanpassning inkludera en analys av könsroller. Kvinnors erfarenheter måste finnas med i planeringen av klimatåtgärder så att åtgärderna blir hållbara och omfattar alla.

Att lösa klimatutmaningarna kräver att vi utmanar de ekonomiska och patriarkala system som har skapat dem. I ett klimatsmart samhälle har kvinnor och män likvärdig tillgång till makt och resurser och samma förutsättningar att delta i beslutsfattande kopplat till utveckling och klimatanpassning, från lokal nivå till de globala klimatförhandlingarna. Kvinnors och mäns kompetenser bidrar på lika villkor till utformandet av klimatåtgärder och utvecklingsinitiativ, så att dessa tillgodoses allas praktiska behov och strategiska intressen. I ett klimatsmart

samhälle är sårbarhet inte en fråga om kön eller kopplat till könsroller.

Klimat och migration

Vid extrema väderhändelser som till exempel orkaner eller översvämningar kan människor drivas på kortvarig flykt inom det egna landet om det inte finns förutsättningar för dem att söka skydd i det omedelbara närområdet eller om deras hem och egendom eller förutsättningar för försörjning förstörs. När faran är över, eller de har skaffat resurser att åter bygga upp sitt liv, återvänder de hem. I motsats till extrema väderhändelser står de långsamma effekterna av klimatförändringar som kan handla om torka, höjning av havsnivån och ökning av havens temperatur samt sämre möjligheter att klara vattenförsörjning. Effekterna av klimatförändringarna kommer att försvåra möjligheterna för allt fler människor att klara sitt uppehälle, vilket på sikt kommer att tvinga fler och fler att lämna sina hemområden.

Redan 1990 deklarerade FN:s klimatanalyspanel att en av de främsta konsekvenserna av klimatförändringen kommer att vara migration. Det är dock svårt att isolera klimatrelaterade orsaker till flykt från politiska, ekonomiska och sociala faktorer. Enligt FN-organet International Organisation for Migration, IOM, är det dock uppenbart att gradvisa och plötsliga klimatförändringar redan skapar stora befolkningsrörelser och de senaste trettio åren har antalet stormar, torka och översvämningar trefaldigats med förödande påverkan på sårbara samhällen. IOM uppger också att under 2008 befann sig 20 miljoner människor på flykt på grund av extrema väderhändelser jämfört med 4,6 miljoner internflyktingar på grund av konflikter och våld, under samma period³⁰. Antalet som migrerar på grund av gradvisa effekter av klimatförändringar är ännu högre. Uppskattningar om hur många människor som kommer tvingas lämna sina hem på grund av miljö- och klimatskäl i framtiden varierar stort, men mest sannolikt rör det sig om åtminstone 200 miljoner människor fram till 2050³¹.

Människor som migrerar på grund av klimatförändringar omfattas inte av flyktingkonventionen och har därför inget särskilt skydd. Enligt FN:s klimatavtal, Parisavtalet, ska utvecklingsländer få finansiellt och materiellt stöd för att anpassa sina samhällen till klimatförändringar och därmed bli mindre utsatta för dess konsekvenser, vilket kan minska just klimatpåverkad migration. Världens länder försöker också komma överens

om hur ersättning för det som kallas ”förlust och skada”, alltså sådana effekter av klimatförändringarna som det inte går att anpassa sig till, och som skulle kunna leda till att människor migrerar, ska kunna nå de länder och människor som drabbas. Men här är det lång väg kvar innan man når en överenskommelse.

Vi sitter alla i samma båt

Resurser och makt över den egna situationen är viktiga komponenter som måste finnas på plats för att enskilda människor och samhällen ska kunna skyddas och anpassa sig till ett förändrat klimat. Människor som har ekonomiska tillgångar, tillgång till teknik, utbildning och information har större chans att kunna förutse och hantera klimatförändringarna än de som saknar resurser och formell makt.

Under Parisavtalet, som trädde i kraft 2016, har alla länder presenterat sina planer på klimatåtgärder. Sammantaget är dessa åtgärder inte tillräckliga för att hindra att den globala medeltemperaturökningen stiger mer än 2 grader. Det betyder att framför allt länder med höga utsläpp per capita behöver göra mer.

Fattigare länder behöver stöd från rikare länder för att kunna genomföra sina planer under Parisavtalet. Utan sådant stöd är chansen ännu mindre att världen lyckas begränsa klimatförändringarna och når de 17 globala hållbarhetsmålen.

Fattigdomen på landsbygden har under de senaste 20 åren mer än halverats³². Utan stöd från de länder som bär störst ansvar för klimatförändringarna riskerar dock 100 miljoner människor att halka tillbaka i extrem fattigdom till 2030, enligt Världsbanken³³. Enligt Parisavtalet ska rika länder bidra med 100 miljarder dollar om året för klimatåtgärder i utvecklingsländer, från 2020 till 2025. Sedan ska länderna sätta ett nytt, högre mål för klimatfinansiering. Men behoven är ännu större: enligt FN behövs upp till 500 miljarder dollar per år till utvecklingsländer för både anpassning till, och motverkande av, klimatförändringar.

Vad gör Diakonia?

Diakonia arbetar för att hänsyn till rättvisa, jämställdhet och mänskliga rättigheter tydligare ska genomsyra klimatåtgärder i alla länder och för att fattigare länder ska få stöd att genomföra klimatåtgärder.

Vad tycker Diakonia?

Parisavtalet sätter upp tre långsiktiga mål: att hålla den globala medeltemperaturökningen väl under 2 grader,

med ansträngningar att hålla den under 1,5 grader; att öka människors och samhällens förmåga att anpassa sig till klimatförändringarna; och att alla finansiella flöden ska bidra till en utveckling med låga utsläpp. Alla dessa tre mål är viktiga att främja samtidigt för att klimatarbetet ska bidra till en hållbar utveckling som omfattar alla.

Minska utsläppen - fort

För att klara Parisavtalets mål krävs snabba och kraftiga åtgärder för att främja förnybar energi och energieffektivisering redan före 2020. Rika länder måste gå före och minska sina utsläpp, på sikt till nära noll, samtidigt som utvecklingsländer får stöd till en utvecklingsväg med låga utsläpp som särskilt främjar tillgång till energi för människor som lever i fattigdom. I arbetet med att minska utsläpp är det också viktigt att ta med utsläpp från konsumtion av varor som produceras i andra länder i beräkningen.

Alla ska ha rätt att leva ett värdigt liv, oavsett klimatförändringar

Målet att öka anpassnings- och återhämtningsförmågan kräver respekt för mänskliga rättigheter och inkluderande deltagande som omfattar alla, oavsett kön, religion, etnisk tillhörighet eller annan diskrimineringsgrund. Vissa effekter av klimatförändringarna kommer inte att gå att anpassa sig till, utan leder till det som kallas ”förlust och skada” i Parisavtalet. Ett ersättningssystem för förlust och skada måste ta hänsyn även till förluster utan ett ekonomiskt värde, men med kulturella eller känslomässiga värden, samt fördela ersättning på ett sådant sätt att även de som inte är en del av den formella ekonomin omfattas.

Stöd till de mest sårbara och utsatta

För att fattigare länder ska kunna genomföra alla de åtgärder som de presenterat i sina klimatplaner, krävs stöd utifrån i form av finansiering och kapacitetsutveckling. Rika länder har ett moraliskt och juridiskt ansvar att leva upp till löften att bidra med 100 miljarder USD från 2020 till 2025 i klimatfinansiering för att stödja utvecklingsländerna att anpassa sig till klimatförändringarna och skapa en utveckling med låga utsläpp, samtidigt som fattigdomen minskar. Stödet bör fördelas lika mellan åtgärder för anpassning och utsläppsminskningar och riktas till de länder och grupper som är mest sårbara.

Bönderna i Kwa-Vonza får lära sig ta tillvara på regnvatten, bygga dammar och gräva odlingsgropar.

KENYA: SMART ODLING UTPLÅNAR HUNGER

Byn Kwa-Vonza ligger i det torra Kitui-området i Kenya. Trots det har bönderna traditionellt inte vattnat sina grödor. De har förlitat sig på det lilla regn som faller. Så fort regnen har uteblivit har missväxt och matbrist varit ett faktum och med klimatförändringarna har människorna här blivit väldigt utsatta.

De flesta bönderna i Kwa-Vonza har överlevt tack vare mathjälp utifrån. Så fort det har kommit en nödl leverans har köerna ringlat långa. Så har det varit i många år.

Särskilt akut var situationen 2011 då området drabbades av svår torka. I samma veva drog Diakonia och samarbetsorganisationen NCK igång det långsiktiga vatten- och jordbruksprojektet här. Femtio bönder fick lära sig att ta vara på regnvatten, bygga dammar och odlingsgropar. Odlingsgropar är fyrkantiga gropar som fylls med kogödsel och torkat gräs för att motverka avdunstning. Där planteras sedan växten. Var och en av de femtio bönderna har sedan spridit kunskapen vidare till ytterligare minst tre av sina grannar, många har lärt upp betydligt fler. På det sättet har effekten av projektet mångdubblats.

Resultatet är slående. Det växer så det knakar och skördarna är rikliga. Inte en enda av dem som använder sig av de smarta, vattensnåla metoderna hungrar. De långa köerna för mathjälp finns inte längre.

– Det mest fantastiska är att se hur människornas självkänsla påverkas, att se ett helt samhälle förändras, säger Purity Kagendo på Diakonias kontor i Kenya.

Genom projektet får bönderna fortbildning, bland annat har de fått lära sig att driva upp plantor från frön, och hur man anlägger enkla bevattningssystem och de får tillgång till utsäde som är anpassat för den torra jorden.

Projektet har gjort nödl leveranserna av mat överflödiga. Det är ett fantastiskt resultat. Många biståndsgivare skulle kanske nöja sig med det. Men Diakonia jobbar långsiktigt och stannar därför kvar. Nu är utmaningen att se till att bönderna kan odla för att sälja på marknaden och på så sätt tjäna pengar.

– Med de nya metoderna är jag säker. Jag vet att jag får skörda. Vi har inte varit utan mat en enda dag sedan vi började odla såhär, säger Jackson Mbaki, som är en av deltagarna i projektet.

Justus Pius, som också är med i projektet, säger:

– Förut var min första tanke varje morgon: "Vad ska vi äta idag? Hur ska jag få tag på pengar?" Idag ser jag hur maten växer på mina åkrar. Mitt hjärta är lugnt. Jag tyngs inte av problem, som förr. Jag ser att livet förbättras ju mer jag jobbar. Barnen mår bra. Pengarna som jag förut använde för att köpa mat kan jag idag lägga på skolväxter och kläder. Hela familjen mår bra. Vi känner oss trygga.

TEOLOGISK REFLEKTION

Människor säger ibland att klimatkrisen närmar sig ”bibliska proportioner”. Med det menar vi antagligen att konsekvenserna är så djupgående att de varaktigt förändrar förutsättningarna för livet på jorden och att detta har en existentiell dimension. Det är märkligt att höra hur många sekulära debattörer tagit till religionens ord för att beskriva det som sker. Men allvaret i situationen och människors reaktioner har uppenbarligen krävt existentiella ordval. För många har det blivit ett brutalt uppvaknande att se att jordklotet, med sina till synes oändliga resurser, sina livgivande ekosystem och sina hisnande geologiska tidsperspektiv kan påverkas och skadas av några årtiondens mänsklig aktivitet. Det vi trodde var oförstörbart och evigt visar sig kunna skadas. Frågan är bara hur vi reagerar på den insikten. Reagerar vi med uppgivenhet, förnekelse eller med förlamande ångest? Eller med problemlösningssfokusering och hopp? Vad spelar människors tro för roll i klimatkrisen?

Det första som den kristna tron har att bidra med måste vara kärleken till, och tacksamheten för, skapelsen. Planeten är gudagiven, den är fantastisk och människan har fått en roll att förvalta, bruka och bevara. Det andra bidraget är det hopp som kommer av tron på en god Gud. Tron bär på en förvissning om att historien är i Guds hand och att det goda kommer att segra. Men denna tro och förtröstan kan inte sättas i motsats till trons tredje bidrag – behovet av omvändelse. Kyrkan kan och ska tala på samma sätt som gamla testamentets profeter. De talade om politiska och sociala situationer och missförhållanden som krävde omvändelse och omstart. Profetens visar på det som är fel och att föreslår ett alternativ. Profeten visar på en ny väg att hantera situationen och på konsekvenserna om man inte ändrar riktning. Men profeten tar också ett stort ansvar när hen menar sig tala om Guds vilja. Omvändelse är en politisk och social riktningssändring likaväl som en andlig.

Andakt: en meditation om vatten, förtvivlan och hopp

Från allra första början fanns bara mörker och vatten. Ingen ordning fanns och havet var överallt. (Läs 1Mos 1:1-10 som berättar om de två första dagarnas skapelse.)

När Gud skapar börjar han med att skilja på ordning och oordning, han gör så att människor kan leva. Han tar det som är helt vilt och gör det fantastiskt, vackert

och starkt. Vattnet är på sin plats. Livet kan börja. Allt är gott. Stolt sträcker Gud på sig och stoltast är han över sin avbild. Människan, gjord av mineraler från marken; kol- och järnatomer, av vattnet, av Anden från Gud. Sedan vet vi hur det går, svek, beskyllningar och blygsel, förvisning och brodermord. Det var inte jag, det var hon.... Det blir fel i skapelsen och den fantastiska världen är trasig. Den sköra väven spricker. Med människan faller skapelsen sönder. Då och nu.

Till slut går världen nästan under genom människornas ständiga felval. Gud ångrar vad han skapat och han låter kaos sluka nästan hela världen. Världen dränks i vatten, den stora floden kommer. Det som var ordning i skapelsen blir oordning igen. Det som vi minns som berättelsen om Noa och alla djuren är berättelsen om hur skapelsen nästan går under och räddas med en hårsman. Skräcken över att livet är så sällsynt, skört och hotat, men ändå räddas. Det stora vattnet är hotet. Den gudsbilden är svår, och uppenbarligen tycker Gud det också, för han ångrar sig. Gud gör upp med sin egen vresighet och lovar att det aldrig mer ska ske. (Läs 1Mos 6:17-19)

När Jona, den kämpande profeten, vill fly undan Gud kommer han till livets yttersta gräns, till botten av havet i en fisk. Omsnärjd av sjögräs är han så långt ner i kaos som en poet kan beskriva, så skild från livet man kan bli. Havet bli bilden för den kämpande irrande människans mest ångestfyllda position. Men han kommer till sans, kommer till sig själv. Han kommer upp på land.

Så går berättelsen vidare. När Gud ska göra ett folk av slaverna i Egypten så låter han dem börja vandra tillsammans i öknen, men först går de genom vattnet. De blir ett folk när de har gått igenom ett hav. Igenom kaos. När slaverna flyr från Egypten så delar Gud på havet så att de kan fly och faraos armé går under i havet.

Långt senare kommer Jesus in i berättelsen. Gud blir också damm från marken och vatten: kolatomer och mineraler. Inkarnation. Jesu första underverk är att han förvandlar vatten, den urgamla symbolen för död och undergång, till vin på en fest.

Han går på vattnet när det stormar. Han dansar fram på kaos. Han kallar fiskare och båtbyggare till sina första följare.

Till slut når skapelsens sönderfall sin botten, även Gud själv går under genom människorna. Gud dödas. Men där vänder det. Han är död men blir levande igen, som en ny start på skapelsen. Kaos bryts. Ordning börjar byggas.

När de första kristna ska berätta om Jesu död och uppståndelse för nya troende så gör de det genom dopet. Domet, att sänka ner en människa i vatten och sedan lyfta upp den igen är ett sätt att med kroppen berätta om död och uppståndelse, ner i död och kaos och upp igen som en levande och ny människa. Och samtidigt berättar vi hela berättelsen i varje dop. Nu är du en del av Guds berättelse, nu har du varit med om kaos före skapelsen, du har varit med Noa, du har gått genom havet med slavarerna som blir fria, du har gått på vågorna med Jesus, du är gjord av vattenmolekyler och kolatomer, du är avbild och jord på samma gång. Du har gått ner i havet och kommit upp igen som en ny skapelse. Du var död men du lever. Berättelsen om skapelsen, om Noa, om Jona, om Israels barn som går genom havet, om Jesu död och uppståndelse är egentligen samma berättelse. Berättelsen om att gå igenom döden, det livsfarliga, det förskräckliga och sedan komma ut på andra sidan som en ny och förändrad människa.

I bibelns allra sista bok, när den nya himlen och jorden ska beskrivas så står det att havet inte mera finns. Där finns vatten att dricka. Men kaos finns inte mer.

Det är vårt enda hopp, att någonting nytt ska födas ur kaos. Vi har berättelsen om att liv är starkare än död, att omvändelse är möjlig, att livet är skört och utmaningen allvarlig, men aldrig hopplös. Det är vår viktigaste lärdom och vårt hopp och vår varning.

Bön

Gud, det jag är mest rädd för ger jag till dig, som en sten sjunker det i vattnet. Det jag hoppas starkast på ger jag till dig, som ett blomblad flyter det på vattnet. Herre hjälp mig att ta både mitt hopp och min rädsla på fullaste allvar.

Amen

SAMTALSFRÅGOR

Kanske det är lätt att stirra sig blind på ansvar och att det är någon annans uppdrag att lösa klimatfrågorna. Visst ska ansvar utkrävas, men det får inte göra oss handlingsförlamade. Att leva ut klimaträttvisa innebär att alla kan vara delaktiga i ett förändringsarbete. Vi kan påverka makthavare att skapa goda förutsättningar för klimaträttvisa och låta oss själva vara förändringen.

- Vad tänker du om uttrycket klimaträttvisa? Varför och på vilket sätt är klimatfrågan en rättvisefråga? Vilka drabbas och varför?
- Samtala om uttrycket klimatångest, känner du igen dig i uttrycket? Vad betyder det för dig?
- Vem har ansvar för klimatet? Politiker, företag, det civila samhället, någon annan?
- Samtala om hur klimaträttvisa hänger ihop med din tro.
- Hur kan din församling/grupp/arbetsplats/familj bli mer klimaträttsvis?

UTMANINGAR

Anteckna vilka tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff.

Vad ska du förändra till nästa vecka? Skriv ner tre konkreta handlingar som du kan göra i din vardag och som påverkar klimatet.

Vad ska du förändra inom ett halvår? Skriv ner tre konkreta handlingar som kan påverka klimatet på lång sikt och vilken resultat det kan gå.

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se. Se titlarna nedan, listan uppdateras kontinuerligt.

Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Hemsidor och texter

Karta över utsläpp, där du kan reglera olika parametrar och få en djupare förståelse för ursprunget till klimatorättvisa

Himlen har ett tak – hög tid för klimaträttvisa.

Diakonias kampanj Klimatet – Sveriges springnota

Förundran- tankar om vår stund på jorden.

*Tro som förändrar världen – om konsten att stå stadigt
på samhällets botten*

Bildas klimatmaterial En skapelsevänlig församling.

Fairtrade

Human Impact report

Miljöaktuellt

Film

Cyklonen tvingade dem att fly

Shefali kan inte längre leva av vad närområdet ger

*Klimatanpassning vid glaciärerna Sajama och Illimani
(Bolivia)*

Kitui Waters – vatten projekt i Kenya

Kwa Wanza är inte längre beroende av matpaket

Josphine odlar sin egen mat

John lär andra att odla smart

Film om Annabell Waititu

The Borneo Case

NOTER

30 <https://www.iom.int/complex-nexus#estimates>

31 Ibid

32 http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SC/temp/wwap_pdf/Percentage_of_poor_people_living_in_rural_areas.pdf

33 <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/22787/9781464806735.pdf>

4 Jämställdhet – om att få välja själv

En del flickor får inte bestämma själva vem de vill gifta sig med. Det verkar inte riktigt klokt. Men så var det för många flickor i Sverige förr, och så är det för många runt om i den värld – samma värld – som vi lever i idag.

Vill vi ha större rättvisa i världen är jämställdhet mellan män och kvinnor det första vi kan börja jobba för. Det gör till exempel Amal i Libanon, Concilia och Tamani i Zimbabwe och Waw i Myanmar. Har de kommit på något vi inte ser?

Vad är jämställdhet?

Jämställdhet är när kvinnor och män har samma makt och möjligheter att forma sina egna liv och samhället de lever i. För att detta ska bli verklighet måste alla människor ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter. Det kan till exempel gälla tillgång till grundläggande social service, möjlighet att delta i politiska och ekonomiska beslutsprocesser, eller rätt till juridiskt skydd.

Även om de flesta länder har anslutit sig till FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna är det fortfarande mycket långt kvar till jämställdhet mellan kvinnor och män.

Bristen på jämställdhet är ett strukturellt fenomen som återfinns i alla delar av samhället. I de allra flesta samhällen underordnas kvinnor i relation till män. Sådant som förknippas med kvinnor anses underlägset och mindre värdefullt jämfört med det som förknippas med män, vilket leder till diskriminering och förtryck. I denna maktordning, som också kallas patriarkat, institutionaliseras mäns makt över kvinnor när det gäller ekonomi, politik, familjeliv, sexualitet och så vidare.

Statistik (se faktaruta) visar bland annat att var tredje kvinna i världen kommer att uppleva våld från den hon lever med (inklusive sexuellt våld) i sitt liv och att 250 miljoner kvinnor som är vuxna idag giftes bort innan de var 15 år gamla.³⁴ Dessutom tjänar kvinnor, globalt sett, i snitt 24 procent mindre än män.³⁵

Vi kan inte ignorera statistiken. Bristen på jämställdhet är en av de mest utbredda och djupgående orättvisorna i världen, och en av de grävsta kränkningarna av mänskliga rättigheter. Den hindrar människor från att vara fria, från att kunna fatta beslut om sina egna liv, och från att kunna forma samhällena de lever i.

- Var tredje kvinna i världen kommer att uppleva våld från den hon lever med (inklusive sexuellt våld) i sitt liv.
- 250 miljoner kvinnor som är vuxna idag giftes bort innan de var 15 år gamla.
- 78 länder har lagar som kriminaliserar människor på grund av deras sexuella läggning eller könsidentitet.
- Bara 23 % av världens parlamentariker är kvinnor.
- Kvinnor lägger i snitt dubbelt så mycket tid som män på det obetalda hushållsarbetet.
- Globalt tjänar kvinnor i snitt 24 % mindre än män.
- De trånga och stela könsrollerna som samhället tilldelar oss är destruktiva och begränsande för alla – kvinnor, män, hbtq-personer.

Könsbaserat våld – en kränkning av de mänskliga rättigheterna

Könsbaserat våld och våld mot kvinnor är en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Det är en typ av våld som utövas både i det offentliga rummet och i hemmet, och som är strukturellt till sin natur. Det är också en typ av våld som både avspeglar och upprätthåller icke jämställda relationer mellan kvinnor och män. Det hindrar kvinnor från att utöva sina rättigheter, från att ha tillgång till hälsa och vård, och från att kunna delta i ekonomiska och politiska aktiviteter. Detta våld är både fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt och ekonomiskt.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Alla människor har rätt att fatta beslut om sin hälsa, kropp, sexualitet och reproduktion utan rädsla, tvång eller diskriminering. Bristen på kontroll över den egna kroppen och sexualiteten är ett stort hinder för uppfyllandet av de mänskliga rättigheterna – särskilt för kvinnor, flickor och hbtq-personer som ofta har mindre makt över sina kroppar än vad heterosexuella män har.

Kriminaliserar sexuell läggning

I nästan alla samhällen kränks hbtq-personers rättigheter både av staten och av samhället i stort. I många länder finns lagar som betraktar människor som brottslingar på grund av vem de älskar (se faktarutan). Men även i de länder där lagarna värnar allas mänskliga rättigheter, utsätts många hbtq-personer för förföljelser, våld, fördomar och diskriminering av sina medmänniskor. Detta förstärks av att negativa och intoleranta attityder mot homosexualitet återfinns i alla stora religioner. I dag har 78 länder lagar som kriminaliserar människor på grund av deras sexuella läggning eller könsidentitet.³⁶

Få kvinnliga parlamentariker

I de flesta länder finns det inga formella eller juridiska hinder för kvinnors politiska deltagande. Ändå är bara 23 procent av världens parlamentariker kvinnor. Och deltagandegraden på de flesta ställen är slående låg på alla nivåer – från parlament till byråd. Det beror på olika saker. Dels har kvinnor sämre ekonomiska förutsättningar att delta i oavlönade politiska aktiviteter, dels har kvinnor ofta ensamt ansvar för barn och hushållsarbete, vilket gör att de inte kan frigöra tid för att delta i möten och diskussioner (som vanligtvis sker på kvällstid). Många av de kvinnor som trots allt tagit sig in i den politiska sfären vittnar om att de får utstå förlöjliganden och trakasserier – och ibland även hot och våld – från manliga politiker och deras allierade. Ofta ses politik som en manlig angelägenhet, och kvinnor har inte sina familjers stöd när de vill engagera sig politiskt.

Könsroller förändras

Alla människor fostras in i könsroller – i familjen, skolan, samhället, på arbetsplatsen, bland vänner, och så vidare – och förväntas hålla sig inom ramarna för dem. Exempelvis lägger kvinnor i snitt dubbelt så mycket tid som män på det obetalda hushållsarbetet. Könsroller är inte statiska, utan kan variera drastiskt både över tid och från ett samhälle till ett annat. Både kvinno- och mansrollerna föreskriver en viss typ av beteende, och den som bryter mot dessa oskrivna regler möter ofta ett hårt socialt straff.

Könsrollernas följder för kvinnor är väldokumenterade, och vi har nämnt flera av dem redan. Men även mäns liv formas av könsroller, och trots att de som grupp har mer makt än vad kvinnor som grupp har, så är mansrollen ofta både kvävande och destruktiv. Till exempel finns

det i många samhällen begränsat utrymme för män att visa kärlek och ömhet.

Ingen människa identifierar sig enbart baserat på sitt kön. Alla människor identifierar sig – och identifieras av andra – utifrån flera olika grupptillhörigheter, till exempel ålder, klass, etnicitet, politisk övertygelse, ekonomisk situation, religion, funktionsvariation, sexuell läggning, eller annat. En kvinna som lever i fattigdom har andra utmaningar än en kvinna som har mycket resurser. En homosexuell man har andra utmaningar än en heterosexuell man. Varje persons kombination av grupptillhörigheter påverkar vilka rättigheter vi har möjlighet att utöva och vilka möjligheter vi har tillgång till.

Upplevelsen av att vara kvinna är alltså inte densamma för alla kvinnor, och upplevelsen av att vara man är inte densamma för alla män. Det finns stora skillnader i makt, resurser och möjligheter mellan olika kvinnor; och detsamma gäller mellan olika män. Detta kallas intersektionalitet och är viktigt att alltid ha i åtanke när vi pratar om jämställdhet. Intersektionalitet handlar om överlappande sociala identiteter och samverkande system av förtryck, dominans, eller diskriminering. Dock finns det vissa faktorer som påverkar alla kvinnors liv, och faktorer som påverkar alla mäns liv. Därför är kön fortfarande en nödvändig och viktig kategori att använda när vi försöker förstå världen.

Målet är jämställdhet

Jämställdhet angår alla, både kvinnor och män. Om vi ska uppnå jämställdhet måste både kvinnor och män delta i arbetet med att nå praktiska förändringar och utmana normer. Sådant arbete måste alltid ske utifrån ett feministiskt förhållningssätt – det vill säga där målet är jämställdhet.

Det finns ingen demokrati utan jämställdhet.

Det finns inga mänskliga rättigheter utan jämställdhet.

Det finns ingen ekonomisk rättvisa utan jämställdhet.

Det finns ingen fred utan jämställdhet.

Diakonias vision är en värld där människor lever under värdiga förhållanden i en rättvis och hållbar värld fri från fattigdom. Vi kan bara nå dit med jämställdhet!

Hur blir det jämställt?

Arbetet för jämställdhet utmanar rådande patriarkala strukturer och orättvisa maktrelationer mellan kvinnor och män. Det är ett arbete som måste sträva efter både materiella förändringar, och förändringar av attityder och stereotyper.

Vi behöver en jämn fördelning av makt, inflytande och beslutsfattande på olika nivåer – från hemmet till parlamentet. Vi behöver leva fria från våld och hot i nära relationer och i det offentliga. Vi behöver alla ha makt, information och kunskap att fatta beslut om vår egen kropp och sexualitet. Vi behöver samma förutsättningar för hälsa och vård. Vi behöver ha samma möjligheter och villkor att kunna försörja oss. Vi behöver samma möjligheter och villkor för utbildning. Vi måste fördela det obetalda arbetet i hushållet så att det inte faller på några få, som då inte får tid och möjlighet att delta i livet utanför hemmet.

Om kvinnor och män ska få samma makt och möjligheter att forma sina egna liv och samhället de lever i, behövs det alltså förändringar på flera olika plan.

Under de senaste årtiondena har det gjorts stora framsteg vad gäller kvinnors hälsa, utbildning och ekonomiska situation. Samtidigt ser vi att reaktionen på dessa framsteg är en stor offensiv från konservativa politiska och religiösa aktörer. De ifrågasätter många av de framsteg som gjorts – särskilt vad gäller sexuella och reproduktiva rättigheter, och hbtq-personers rättigheter, men även lagstiftning mot våld mot kvinnor och åtgärder för att främja kvinnors politiska deltagande.

Kvinnorättsorganisationerna går först

De som driver på utvecklingen för jämställdhet i alla samhällen är kvinnorättsorganisationerna. Det är de som höjer allmänhetens medvetenhet om jämställdhetsfrågor, utövar påverkansarbete för att ändra orättvisa lagar, och skapar opinion mot förtryckande normer. I många samhällen organiserar de dessutom sjukvård, utbildning och andra liknande funktioner. Med sin tid och sitt arbete subventionerar de på så sätt statens oförmåga eller ovilja att ta sitt ansvar gentemot invånarna.

För några år sedan publicerades en stor studie där man tittade på 70 länder under en 30-årsperiod och analyserade vad den viktigaste faktorn var för att driva jämställdheten framåt i ett samhälle. Svaret visade sig inte vara progressiva regeringar, antal kvinnor i parlamentet eller ekonomisk utveckling. Istället var den allra viktigaste faktorn huruvida det finns starka kvinnorättsorganisationer och feministiska organisationer med ordentligt utrymme att agera. Det är de organisationerna som driver på utvecklingen mot jämställdhet, och som i slutänden får både beslutsfattare och vanliga människor att göra vad de kan för att bygga en mer jämställd värld.³⁷

Vad gör Diakonia?

Diakonia arbetar för jämställdhet genom att utmana patriarkala strukturer och attityder. Arbetet inkluderar alla människor oavsett sexuell läggning eller genderidentitet.

Diakonias jämställdhetsarbete lägger stort fokus på att stödja kvinnor i kampen mot diskriminering och förtryck. Samtidigt anser vi att den rådande könsmaktsordningen inte kan förändras utan männens aktiva deltagande. En grundläggande förutsättning för hållbar jämställdhet är att män blir medvetna, tar sitt ansvar och aktivt engagerar sig i kampen mot orättvisa ”könade” strukturer. Män måste därför uppmuntras att ifrågasätta dagens modeller för maskulinitet, att organisera sig som grupp och/eller att tillsammans med kvinnor aktivt delta i jämställdhetsarbetet.

Det är vår ambition att integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla aspekter av Diakonias arbete genom att alltid ha kvinnors och mäns olika förutsättningar i livet och positioner i samhället i åtanke. Ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av alla program och projekt.

Diakonias samarbetsorganisationer:

Bekämpar könsbaserat våld, bland annat genom att höja medvetenheten om de underliggande orsakerna till och konsekvenserna av könsbaserat våld bland allmänheten och beslutsfattare, jobbar för bättre lagstiftning och för medicinsk och juridisk hjälp till överlevare.

Främjar sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Förtrycket av sexuella och reproduktiva rättigheter är mångfacetterat. För att garantera att dessa rättigheter uppfylls, behövs särskilt fokus på rätten till information och sexualupplysning, tillgång till relaterad vård och preventivmedel, laglig rätt till abort och rätten att fatta beslut om den egna sexualiteten.

Verkar för att involvera män och pojkar, bland annat genom att uppmuntra manliga beslutsfattare, religiösa ledare och byledare att bli förkämpar för jämställdhet och främja mäns deltagande i kampen mot könsbaserat våld.

Kämpar för hbtq-personers rättigheter, bland annat genom att stödja dokumentation och rapportering av diskriminering, kränkningar och våld mot hbtq-personer

och stärka organisationer och grupper som kämpar för hbtq-personers rättigheter.

Stödjer kvinnors politiska deltagande, bland annat genom att stärka kvinnor och kvinnorrättsorganisationer som jobbar för politiskt deltagande och genom att jobba för kvotering av kvinnors politiska deltagande.

Stödjer kvinnors politiska egenmakt, bland annat genom att förbättra försörjning och inkomst för kvinnor genom att stödja entreprenörskap och stärka kvinnor och deras organisationer att kämpa mot sociala och ekonomiska ojämlikheter i hemmet och i det offentliga.

Arbetar för kvinnor, fred och säkerhet, bland annat genom att förebygga och skapa skydd mot könsbaserat våld i väpnad konflikt och postkonfliktsituationer. Och genom att involvera män och pojkar i kampen mot könsbaserat och sexuellt våld i väpnad konflikt och postkonfliktsituationer.

Diakonias samarbetsorganisation ABAAD kämpar mot barnäktenskap genom samtalsgrupper för kvinnor.

KAMP MOT BARNÄKTENSKAP

De är bara barn, men måste klä sig i brudklänning. Diakonias samarbetsorganisation ABAAD arbetar mot det som blir många unga flickors öde: barnäktenskap.

Amal bodde i staden Homs i norra Syrien. Hon levde i en stor familj med tio syskon. En dag hade hon gått upp på taket för att få vara i fred och prova familjens cykel. Plötsligt kom hennes moster uppspringande och ropade: Kom ned genast! Amal gjorde som hon sa och klev in i vardagsrummet. Där väntade en man som kommit för att be om hennes hand.

– Pappa gav bort mig till den första friaren som knackade på dörren, säger Amal. Ingen hade bett om min hand innan han kom. Pappa hade fem döttrar och frågade sig: Hur ska deras framtid bli? Hur ska jag kunna försörja dem?

Först var Amal glad vid tanken på att hon skulle gifta sig. Familjen var fattig och allt hon ägde hade hon ärvt av sina syskon. Femton år gammal drömde hon om ett eget rum och en vacker vit klänning.

– Jag sa varken ja eller nej när pappa frågade om jag accepterade giftermålet, berättar hon. Han tog tystnaden som bifall. Jag visste ingenting om min framtid.

Första chocken kom på bröllopsnatten. Innan de gick och lade sig drack de kaffe. I hennes kopp hade mannen lagt sömntabletter.

– Han visste att jag bara var ett barn. Att han tagit mig från mina föräldrars hus. Att jag inte hade erfarenhet. För att jag inte skulle säga emot drogade han mig.

Innan Amal gifte sig brukade hon ägna dagarna åt hushållsarbete med modern, och rita och lyssna på musik om hon fick en stund för sig själv. Nu satt hon ensam i ett tomt hus.

– Han var aldrig hemma. Han kom bara till mig när han ville ha sex och slog mig var och när som helst, säger hon. En gång när han sov hämtade jag en hacka från trädgården. Jag ville döda honom, men klarade det inte.

Plötsligt försvann Amals man. Han hade kidnappats av en grupp aktiv i det syriska inbördeskriget. Amal bestämde sig för att ge sig av till Libanon. Nu bor hon i ett av Libanons fattigaste områden i staden Tripoli. Här gifter sig många flickor liksom hon som tonåringar. FN uppskattar att en femtedel av de syriska flyktingflickorna i Libanon gift sig innan de fyllt 18 år. Liksom Amals föräldrar tror många att de ger sina barn en bättre framtid genom att gifta bort dem. För att öka medvetenheten om farorna med barnäktenskap samlar Diakonias samarbetsorganisation ABAAD kvinnor till samtalsgrupper.

– Vi behöver prata om det här, säger Amal. Vi blir så vana att vi inte reagerar. Min mamma gifte sig tidigt och jag såg henne bli slagen. Under samtalen med ABAAD pratar vi om vad som händer vid barnäktenskap. Man känner: Det här är precis vad som har hänt med mig. Jag vill inte att det händer min dotter.

Men för att säga stopp krävs styrka. När Amals pappa frågade henne om hon godtog äktenskapet sa hon varken ja eller nej. I grupperna stärker ABAAD kvinnornas självkänsla.

– Jag visste inte vad jag skulle säga till min pappa. Att delta i samtalsgrupperna gör dig stark. Den styrkan kommer jag att ge till mina döttrar. Säger alla nej, kan det inte längre hända.

Saw Neldar har engagerat sig för jämställdhet och försöker medvetandegöra människor.

”VI MÅSTE FÖRÄNDRA MÄNNISKORS ATTITYD”

När Saw Neldar i Myanmar/Burma först hörde talas om utbildningen kring könsroller och könsbaserat våld, var han inte alls intresserad. Men en vän övertalade honom att gå. Nu arbetar han som volontär och kämpar för jämställdhet.

– Det är vanligt med könsbaserat våld, inklusive våldtäkter på barn, i Myanmar/Burma. Därför är det viktigt att höja medvetenheten om våldets konsekvenser och försöka minska förekomsten av våld, säger Saw Neldar.

Diakonias samarbetsorganisation, the Womens' Organizations Network (WON) arbetar med att öka medvetenheten kring genderfrågor och könsbaserat våld och hur våldet påverkar människors liv. WON sprider också information om de lagar och konventioner som skyddar kvinnor.

– Nu förstår jag att könsbaserat våld har en enorm påverkan på kvinnors och barns liv och jag anser att vi alla har ett ansvar att stoppa våldet, säger Saw Neldar.

Hans medvetenhet om problemen och hans vilja att göra något åt dem, är en direkt effekt av att han deltog i en av WON:s utbildningar. I dag pratar Saw Neldar om jämställdhet med nästan alla han träffar. Han har bitt sina nära vänner att visa respekt för kvinnor och sluta antasta dem på gatorna. Han har även pratat med sina föräldrar och släktingar om olika typer av könsbaserat våld. Som ett resultat av hans diskussioner med sin familj, har hans föräldrar insett att de tidigare varit både fysiskt och psykiskt våldsamma mot varandra.

– Efter vår diskussion upptäckte jag att de började förändra sitt beteende gentemot varandra.

Saw Neldar har också lärt sig mycket om kvinnors reproduktiva hälsa, ett ämne omgivet av många myter. Han minns hur hans mamma sade åt hans yngre syster att hon skulle ta den traditionella medicinen kay-thi-pan för att rena sitt blod. Kvinnor i hans familj brukade också undvika att tvätta sitt hår när de hade mens. De trodde att hårtvätten kanske skulle stoppa mensens och innebära att smutsigt blod fastnade i livmodern, vilket i sin tur kunde orsaka cancer.

– Nu vet jag att menstruation inte involverar något annat än rent blod från kroppen och jag har berättat det för min mamma, min syster och mina kusiner så att de slutar följa gamla myter.

För en man i Myanmar/Burma är det inte alltid lätt att lyfta frågor kring kvinnors rättigheter och jämställdhet. Ibland måste Saw Neldar stå ut med att folk retas med honom och insinuerar att han är homosexuell.

– Men jag försöker låta bli att lyssna och hålla mig till fakta. Och jag får alltmer respekt i vårt samhälle.

Concilia Mlalazi och Tamani Moyo har tagit plats i politiken, mycket tack vare stödet från Diakonias samarbetsorganisation WILD.

”MAN MÅSTE KLÄ SIG SOM EN LEDARE”

Att ta plats som kvinna i Zimbabwe är svårt i nästan vilket sammanhang som helst – i politiken är det ännu värre. Men Concilia Mlalazi och Tamani Moyo var övertygade om att de kunde representera kvinnorna i sina hemtrakter bättre än männen.

De lyckades också bli invalda i högsta rådet för Bulawayo, Zimbabwes näst största stad. Rådet består av 25 representanter för stadens områden, och sedan valet 2013 är 8 av dem kvinnor. En stor framgång, för ju fler kvinnor som sitter i rådet desto fler perspektiv kommer fram, menar Tamani Moyo.

– Jag tävlade mot en man om posten som representant för mitt område, men han vet ju ingenting om vilka problem kvinnor har! Jag vet vad kvinnor möter, oavsett om det är natt eller dag. Jag vet att det är kvinnorna som lider mest av fattigdom. Barnen kommer inte till pappan och säger att de är hungriga, de går till mamman. Männen försvinner iväg och kommer hem sent på kvällen, säger hon.

Att sitta i rådet innebär till exempel att lösa problem med avlopp och vägar, men också att vara länken mellan folk i området och myndigheterna.

– Vi berättar för folk vad som beslutas i rådet, och vi startar program för kvinnor och unga där de kan utvecklas och hjälpa sig själva. Rådet anställer också folk för att städa gatorna och hjälper dem på så sätt ekonomiskt, berättar Tamani Moyo.

Genom Diakonias samarbetsorganisation WILD, Women's Institute for Leadership Development, fick Concilia och Tamani ledarskapsträning och var med på workshops om politiskt deltagande.

– Allt stöd fick mig att känna – vad kan hindra mig? Men det var inte lätt som kvinna att driva en kampanj i mitt område. Jag hade inte resurserna som krävdes men körde på ändå, säger Concilia Mlalazi.

Det blev en tuff kampanj, och kvinnorna mötte starkt motstånd. Anhängare till de manliga motståndarna drev smutskastningskampanjer och kvinnorna är relativt säkra på att folk mutades för att sprida skit om dem. Men stödet var trots allt tillräckligt starkt, och båda lyckades ta sig in i rådet. Samtidigt fortsätter ifrågasättandet av deras kompetens nästan dagligen – från både män och kvinnor.

– Det är inte alltid lätt att få tag i männen för att prata politik, då säger andra kvinnor att vi jagar dem. Många kvinnor drar ner varandra, det är så onödigt.

Med de höga krav som finns på kvinnor i politiken krävdes en hel del förändring för de båda nyblivna råds-kvinnorna för att fylla sina nya roller. Det var svårt i början, men WILD fanns där och stöttade både vad gällde uppförande och när det kom till rent praktiska saker.

– Sättet man klär sig på är viktigt till exempel, man måste klä sig som en ledare. Vi klär oss väldigt formellt. Vi lärde oss hur vi ska prata i rådet, hur man äter rätt. Vi har böcker om hur man ska uppföra sig som kvinnlig politiker, skrattar Tamani Moyo.

Och även om det kan vara svårt att få saker gjorda ibland med motståndet de möter från maktens män har de åstadkommit mycket under sina år i rådet, de vet att de är bra representanter för sina områden.

– Jag är till exempel väldigt stolt över de utsatta människor som jag har anställt. Tidigare kunde de inte ge sina barn mat, nu har de frys och tv och deras barn går i skolan. Det känns fantastiskt, säger Tamani Moyo.

TEOLOGISK REFLEKTION

Kristendom och jämställdhet har ett komplicerat förhållande. Delar av kyrkan har stöttat och stöttar än idag strukturer som kämpar aktivt mot jämställdhet. Ändå finns det starka kritiska röster inom kyrkan som visar på ett helt annat sätt att se på genus-frågor. Ett sätt att beskriva konflikten är att kyrkan antingen ska försöka bevara de patriarkala strukturer som rådde när de bibliska texterna skrevs eller försöka se vad det omstörtande och utmanande budskap som finns i de bibliska berättelserna säger om ojämlikhet och förtryck. Många röster, världen över, visar att det andra alternativet är möjligt.

Kristendomens kärna har ett starkt drag av att utmana makt och hierarkier. Evangeliernas berättelser om Jesus är fulla av händelser där han vänder upp och ner på sociala hierarkier. Därför var det självklart att det rådande maktförhållandet mellan män och kvinnor var tvunget att omprövas i kyrkans barndom. Den unga kyrkan ville leva annorlunda än det omgivande samhället. Det finns goda grunder för att visa på att den gemenskap som växte fram i den unga kyrkan i apostlagärningarna gav kvinnor en helt annan position än vad de hade i det omgivande samhället. Tron på allas lika värde fick alltså konsekvenser för hur män och kvinnor interagerade.

Men man kan inte påstå att kyrkan har förvaltat denna frihet väl. Kyrkans radikala budskap har alltid attraherat dem som varit längst ner på alla sociala skalor, medan kyrkan som väg till makt och arena för ord och åsikter har attraherat dem som burit privilegier. På så sätt har kyrkans medlemskader dominerats av kvinnor medan ledarskapet har dominerats av män, genom historien.

Man kan säga att kristna, vita män varit extremt framgångsrika genom historien. De har tagit hand om nästan alla resurser i världen, de har hävdat att det som vita män har skapat är höjdpunkten av kultur och att detta är den gemensamma globala klassiska kulturen. Man kan t.o.m. säga att vita män lyckats skapa gud till sin avbild. Man har helt enkelt skapat sig själva som normen för att vara människa. Alla andra har varit "lite mindre" människor än de vita männen.

De senaste decenniernas kulturkamp har handlat om rätten till en annan berättelse. Att kunna skriva om historien ur andra perspektiv än den vite mannens. Om vi tror att människor, kvinnor och män, är skapade till Guds avbild måste man lyssna till många berättelser om att vara

människa, och många människors berättelser om Gud. En grund för mänskliga rättigheter är att få berätta sin egen berättelse, att få tolka sitt eget liv. Att se att mina egna erfarenheter har legitimitet.

Denna vilja att berätta historien ur fler perspektiv har mött ett enormt motstånd, inte minst från religiösa företrädare. Men troende människor har också varit drivkraften i att berätta på nytt. Den kristna ur-berättelsen, om Gud som blir människa och därmed bryter alla kategorier och gränser, utmanar att överskrida rådande normer. Mannen som norm för vad det är att vara människa utmanas alltså av Guds gränsöverskridande kärlek.

Andakt: jämställdhet

Psaltaren 107:1-9

Tacka Herren, ty han är god, evigt varar hans nåd. Så skall de befriade säga, de som Herren befriat ur nöden och som han har hämtat hem från alla länder, från öster och väster, norr och söder. Några gick vilse i öde öknar, de fann ingen väg till bebodda städer. De var hungriga och törstiga, och deras krafter sinade. Då ropade de till Herren i sin nöd, och han räddade dem ur deras trångmål. Han lät dem finna den rätta vägen till en stad där människor bodde. De skall tacka Herren för hans godhet, hans underbara gärningar mot människor. Han ger de törstande att dricka och mättar de hungriga med allt gott.

Läs sedan texten igen, men med ett annat pronomen.

Psaltaren 107:1-9

Tacka Gud, ty hon är god, evigt varar hennes nåd. Så skall de befriade säga, de som Gud befriat ur nöden och som hon har hämtat hem från alla länder, från öster och väster, norr och söder. Några gick vilse i öde öknar, de fann ingen väg till bebodda städer. De var hungriga och törstiga, och deras krafter sinade. Då ropade de till Gud i sin nöd, och hon räddade dem ur deras trångmål. Hon lät dem finna den rätta vägen till en stad där människor bodde. De skall tacka Gud för hennes godhet, hennes underbara gärningar mot människor. Hon ger de törstande att dricka och mättar de hungriga med allt gott.

SAMTALSFRÅGOR

Jämställdhet och jämlikhet är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. Människor ska inte värderas olika utifrån kön eller ursprung, men arbetet fram till ett jämställt samhälle tar lång tid. Det handlar om att ändra tankebanor, att ändra kulturer och stifta lagar. Utifrån att jämställdhet är en fråga om demokrati blir det också naturligt att sluta prata om jämställdhet som en kvinnofråga. Det är en mänsklig fråga. Jämställdhet kan aldrig uppnås utan männens aktiva medverkan. Kvinnor behöver mäns perspektiv och kunskap på rättigheter och jämställdhet. Män behöver kvinnors perspektiv på kunskap på rättigheter och jämställdhet.

- Vad betyder jämställdhet för dig?
- Dela gärna dina erfarenheter om ojämställdhet och ojämlikhet.
- Vilket könsrelaterad förtryck känner du till?
- Hur ser du på, och vad handlade #metoo om? Vilka blev konsekvenserna?
- Hur kan vi arbeta för ökad jämställdhet på arbetet, i församlingen eller i vår vardag?

UTMANINGAR

- Anteckna vilka tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff.
- Vad ska du förändra till nästa vecka? Finns det något i ditt eget beteende som behöver ses över? Behandlar du alla jämställt och visar du respekt för alla människor?
- Vad kan du förändra inom ett halvår? I dig själv eller i din omvärld.

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se. Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Hemsidor och text

FN

Kvinna till kvinna

En organisation som arbetar med mäns syn på jämställdhet

Faktablad och studiecirkels tips från Studieförbundet Bilda

Film

Svenska vapen motverkar jämställdhet

Så arbetar vi mot våld mot kvinnor Libanon

Det är min rättighet att cykla

Så stärker vi kvinnor i gruvindustrin i Kenya

Vi ser farorna med barnäktenskap i vårt arbete

Jag förlorade femton år av mitt liv

Därför jobbar vi med jämställdhet.

Bangladesh: Kampen för jämställdhet

Peru: Radio mot machismon

Maritza ordnade grönsaksmarknad åt 8000 jordbrukare

FN:s filmer om bland annat jämställdhet.

Filmer och exempel från Sydamerika.

NOTER

34 Ending Child Marriage, progress and prospects, Unicef <http://progress.unwomen.org/en/2015/>

35 <http://progress.unwomen.org/en/2015/>

36 ILGA?

37 Htun, Mala and Weldon, S. Laurel, 2012, *The Civic Origins of Progressive Policy Change: Combating Violence against Women in Global Perspective, 1975–2005*. Htun, Mala and Weldon, S. Laurel, 2014, *Progressive policy change on women's economic and social rights*.

5 Ekonomi och skatter – krångligt men rätt bra

Egentligen finns det resurser på jorden för att försörja alla. Bara vi kunde fördela lite mer rättvist. Så vad är problemet, om det vi kallar utveckling dessutom innebär att vi producerar mycket mer mat och grejer i världen – samma värld – än vi någonsin har gjort?

Det här med att betala skatt är inte så roligt, men bra ändå, eftersom vi då kan bygga skolor, sjukhus och vägar. Ändå finns det människor och företag, ofta väldigt rika, som hittar sätt att smita. Kan vi göra något åt det?

Stora framsteg har gjorts i världen de senaste årtiondena när det gäller att lyfta människor ur fattigdom och höja deras levnadsstandard. Men fortfarande lever ca 800 miljoner människor i extrem fattigdom, det vill säga på mindre än 1.90 US dollar om dagen. En majoritet av de som lever i fattigdom utgörs av kvinnor. Klyftorna mellan rika och fattiga länder är stora, men även klyftorna inom många länder har vuxit de senaste decennierna. Det finns ett antal orsaker till fattigdom och ojämlikhet. Det kan handla om maktlöshet och oförmåga att påverka sin livssituation, orättvis fördelning av resurser inom ett land eller mellan länder. Det kan handla om att länder eller människor marginaliseras genom politiska beslut, med mera. Detta kapitel kommer att ta upp och fördjupa olika aspekter på vad ekonomisk rättvisa kan innebära.

Vad är ekonomisk rättvisa?

Vad innebär egentligen ekonomisk rättvisa? Globalt finns det tillräckligt med resurser för att försörja jordens befolkning, men idag överutnyttjar stora delar av den rika världen planetens tillgångar samtidigt som många människor inte kan tillgodose sina basbehov. Rikedom koncentreras alltmer i händerna på ett fåtal. Siffror från biståndsorganisationen Oxfam visar att så få som åtta personer (män) har en lika stor samlad rikedom som den fattigaste hälften av världens befolkning.³⁸ Gapet mellan den rikaste eliten och de som lever i fattigdom ökar.

Ekonomisk rättvisa berör såväl lokala som globala strukturer, och det krävs förändring på olika nivåer för att främja fattigdomsbekämpning och en rättvis fördelning av jordens resurser. Ekonomisk rättvisa är tätt förknippat med arbetet för att främja jämställdhet och stärka kvinnors och flickors egenmakt. Ekonomisk rättvisa går heller inte att särskilja från arbetet med demokratiutveckling

och mänskliga rättigheter. I mångt och mycket handlar det om politisk vilja, eftersom vi på global nivå har resurserna som krävs för att skapa ekonomisk rättvisa.

Hur lång har vi nått? – Vilka är utmaningarna?

Vad mänskligheten har åstadkommit de senaste 25 åren visar att stora förbättringar är möjliga. Den extrema fattigdomen har minskat och barnadödligheten har sjunkit. Fler kvinnor har ledande politiska positioner. Fler människor har tillgång till rent vatten. Den globala skogsskövlingen har minskat.

Men, det finns mycket kvar att göra och stora utmaningar kvarstår, däribland fattigdom, ojämlikhet, bristande jämställdhet mellan könen, extremistiskt våld och utarmning av den biologiska mångfalden. Nya globala utmaningar, framförallt i form av klimatförändringar, riskerar att äventyra de framsteg som gjorts. Det finns idag en medvetenhet om vikten av en hållbar utveckling och att den utvecklingsmodell som industrialismen baserades på med stora utsläpp av växthusgaser leder till klimatförändringar och andra miljöproblem i global skala. Vi behöver en gigantisk omställning mot en mer hållbar utveckling för att skapa välbefinnande för alla. 2015 enades världens ledare på ett möte i FN kring 17 globala mål för en hållbar och rättvis värld, den så kallade Agenda 2030 som bland annat har ambitionen att utrota fattigdomen och hungern överallt samt att bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder. Folkrörelsers granskningar visar att även i ett land som Sverige med goda förutsättningar så finns det flera brister i politiken.³⁹

Politikens mål: minskad ojämlikhet

Utmaningarna med att nå Agenda 2030 är många. Flera grupper har inte inkluderats i eller gynnats av de senaste decenniernas fattigdomsminskning. Det gäller exempelvis etniska minoriteter, ursprungsbefolkningar, flyktingar, migranter, kvinnor och flickor som ofta är särskilt utsatta och sårbara. Många människor som lever i fattigdom har i dag begränsad tillgång till socialt skydd och möjligheten att tillgodose sina grundläggande behov. Bristande tillgång till kvalificerad utbildning, vårdinrättningar och basala tjänster såsom rent vatten, sanitet och boende, skapar stora hinder för en hållbar utveckling och resulterar i ökade sociala skillnader. För att uppnå en rättvisare, mer jämlik värld, måste politiken

ha som mål att minska ojämlikhet och skapa möjligheter för människor. Initiativ på nationell nivå behöver backas upp av beslut fattade på global nivå. Utmaningen stannar inte vid att skapa en bättre värld med fred, frihet och välstånd för oss alla, utan även för generationerna efter oss.

Även om klyftorna mellan länder har minskat de senaste decennierna så har klyftorna inom länder ökat (i såväl utvecklingsländer som rika industriländer). Den kraftiga ekonomiska tillväxt som varit en starkt bidragande orsak till såväl minskade globala klyftor som minskad fattigdom, har mattats av i många länder. Det är viktigt att ta itu med den bristande jämlikheten på flera olika sätt så att inte klyftorna mellan och inom länder står i vägen för fattigdomsbekämpning och att skapa välstånd samt social sammanhållning. Forskning visar att stor ojämlikhet är ett hinder för att minska fattigdomen. Ekonomisk tillväxt som samtidigt är fokuserad på att minska klyftorna mellan människor har en större effekt när det gäller att minska fattigdom än ekonomisk tillväxt utan denna strävan.⁴⁰ Ur ett hållbarhetsperspektiv är det också viktigt att tillväxten är ”grön”, det vill säga att samtidigt som den skapar arbetstillfällen bör den inte bidra till negativ klimat- och miljöpåverkan⁴¹.

Viktiga byggstenar för att skapa ekonomisk rättvisa

Ekonomisk rättvisa är ett brett begrepp som handlar om att på olika sätt skapa inkluderande samhällen som motarbetar orättvisor och ojämlikhet och utgår från alla människors lika värde. Det kan till exempel handla om staters ansvar för att tillhandahålla sociala trygghetssystem. Att säkra att alla människor har tillgång till det som många av oss tar för självklart, så som fungerande hälsovård och utbildning, är områden som är särskilt utmanande i länder med knappa ekonomiska resurser. Det är ett faktum att länders ekonomiska förutsättningar och utvecklingsnivå ser mycket olika ut. Ett mått på välfärd är FN:s Human Development Index (HDI). Det jämför förväntad livslängd, utbildningsnivå och bruttonational produkt (BNP) i världens länder.⁴²

Anledningarna till att länders ekonomiska förutsättningar ser olika ut är många. Det kan handla om allt från historiska förklaringar till att det globala finansiella systemet ofta är till rika länders fördel. Makt spelar in, vilka som har makt att påverka och förändra. Kolonialismen och de globala ekonomiska maktstrukturer som följde i

dess kölvatten har ofta utgjort ett hinder för länder att ta sig ur fattigdom. Flera länder som var koloniserade blev till exempel fast i att vara producenter och exportörer av råvaror, medan den mer lönsamma förädlingen av råvarorna skedde i industrialiserade länder.

Det globala ekonomiska systemet har många gånger koncentrerat makten till de rika industriländerna vilket är märkbart i internationella finansiella institutioner så som Världsbanken och Internationella valutafonden. På senare år har världen emellertid gått från en uppdelning i ”Nord- Syd länder” till en alltmer multipolariserad värld. Nya maktcentrum i växande ekonomier så som Brasilien, Indien, Kina och Sydafrika utmanar på gott och ont gamla strukturer och institutioner som tidigare satt agendan för beslutsfattande.

Bistånd – ett viktigt bidrag till utveckling

Bistånd till människor som lever i fattigdom och förtryck är en pusselbit i strävan att skapa ekonomisk rättvisa och motverka ojämlikhet. Bistånd spelar en viktig roll framför allt i de allra fattigaste länderna som av olika anledningar saknar resurser att skapa de förutsättningar som krävs för att utrota fattigdomen. Men bistånd kan även vara ett verktyg för att främja mänskliga rättigheter i medelinkomstländer. Biståndet spelar en central roll för att nå de globala utvecklingsmålen i Agenda 2030 och biståndet finns också med i den så kallade Addis Ababa Action Agenda (AAAA), som är en global överenskommelse för hur målen ska finansieras.⁴³

Biståndet kan bidra till de globala målen, men det står klart att även andra resurser behövs om målen ska kunna nås. 2016 uppgick biståndet till cirka 143 miljarder dollar medan investeringsbehoven i utvecklingsländer för att nå målen uppskattas vara långt mycket större.⁴⁴ Folk rörelser har länge framfört vikten av att alla politikområden bidrar till en rättvis och hållbar utveckling, och att politiken är samstämmig. Det är till exempel ett stort problem att samtidigt som rika länder ger bistånd så kan biståndets målsättningar motverkas genom rika länders agerande på andra områden. Ett sådant område är handelspolitik som främjar industriländers intressen, ett annat är vapenexport till länder som kränker mänskliga rättigheter.⁴⁵

Rika länders ansvar

Rika länder har ett särskilt ansvar att bekämpa fattigdomen i världen. En viktig, men långtifrån tillräcklig åt-

gärd, är att rika länder ger bistånd till utvecklingsländer. På 1970-talet satte FN ett mål om att rika länder ska avsätta 0,7 procent av sin bruttonationalinkomst i bistånd till utvecklingsländer. Detta åtagande har upprepats under årens lopp och EU-länderna satte som mål att nå dit år 2015. Men endast fem EU-länder, och Norge, nådde målet under 2015: Danmark, Luxemburg, Nederländerna, Storbritannien och Sverige. Sverige avsätter 1 procent av bruttonationalinkomsten (BNI) i bistånd, ett mål som riksdagen fattade beslut om redan på 60-talet. Det finns flera anledningar till att länder inte når 0,7-procentmålet, men det handlar främst om politiska prioriteringar.

Gemensamma åtaganden för biståndets kvalitet
Biståndets kvalitet har diskuterats genom åren i en serie globala möten. Avstampet var ett möte i Paris 2005 då givar- och mottagarländer eller så kallade samarbetsländer, enades om Parisdeklarationen⁴⁶ med fem principer för biståndseffektivitet. Denna agenda har genom åren utvecklats och breddats till att innefatta andra typer av samarbetsformer för utveckling bortom traditionellt bistånd från "ett rikt land i Nord till ett fattigt i Syd". Utvecklingssamarbete sker idag till exempel även mellan "syd-syd" länder. Fler aktörer deltar nu i olika typer av samarbetsformer, däribland den privata sektorn och civilsamhällets organisationer. Idag har vi ett globalt partnerskap som ansvarar för uppföljningen av bistånds- och utvecklingseffektivitetsagendan – Global Partnership for Effective Development Co-operation.⁴⁷

Ett antal gemensamma principer har mejslats fram för ett effektivt bistånds- och utvecklingssamarbete:

Ägarskap av prioriteringarna hos utvecklingsländerna själva

En lärdom är att bistånd och utvecklingssamarbete blir mer effektivt när det baseras på demokratiskt framtagna planer och prioriteringar i mottagarländerna. Ägarskap innebär inte att mottagarlandets regering får full frihet att bestämma över biståndsmedlen utan handlar om att människor, som biståndet syftar till att stödja, skall ha insyn i och möjlighet att påverka utformningen av biståndsinsatserna.

Fokus på resultat

Både givar- och mottagarländer skall ha fokus på att nå långsiktiga resultat. Även om akuta insatser behövs vid katastrofer, så handlar bistånd och utvecklingssamarbete

om att uppnå hållbara resultat över tid. System för att mäta resultatet av insatserna måste också finnas på plats.

Inkluderande partnerskap för utveckling

Öppenhet, tillit och ömsesidig respekt och lärande är viktiga principer för effektiva partnerskap med syfte att uppnå utvecklingsmål. Olika aktörer kan bidra med sina respektive kompetenser och på så sätt komplettera varandra.

Öppenhet och ömsesidigt ansvarsutkrävande

Givar- och mottagarländerna har ett gemensamt ansvar för insatsernas resultat och är ansvariga inför sina respektive medborgare. Öppenhet och möjligheter till insyn är en förutsättning för möjlighet till ansvarsutkrävande.

Vad kan göras bättre?

Det finns många områden där biståndet kan förbättras. Biståndet bör i större utsträckning fokusera på fattiga människors behov och utgå från ett rättighetsperspektiv och målsättningen om en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling.

Biståndets resultat påverkas negativt av att Sverige och andra EU-länder använder bistånd till annat än fattigdomsbekämpning och utveckling i mottagarländerna.

2015 nådde 17 procent av EU-ländernas bistånd aldrig utvecklingsländerna, enligt en rapport från Concord (en plattform som i Sverige samlar 62 organisationer).⁴⁸ Pengarna användes i stället av EU-länderna till att framför allt bekosta inhemskt flyktingmottagande. Samma år användes 21 procent av det svenska biståndet till flyktingmottagande i Sverige. Folkrorelser har länge kritiserat denna urholkning av biståndet. De har framfört vikten av att säkra ett humant flyktingmottagande, men att det inte är fattiga människor som "ska stå för notan".

Folkrorelser framför också vikten av att värna om biståndets fattigdoms- och utvecklingsfokus, att det inte ska sammanblandas med givarnas egna agendor för andra politiska målsättningar. Bistånd bör gå till olika insatser för att bekämpa fattigdom, främja demokrati och mänskliga rättigheter i utvecklingsländer.

På mottagarsidan finns förstås också problem som gör att biståndet inte alltid leder till vad det är avsett för. Korruption kan vara ett hinder, liksom bristande kapacitet att genomföra och följa upp biståndsinsatser. Att bistånd ges i mycket fattiga och ibland konflikttrubbade områden gör också biståndsinsatser sårbara. Det kan bli

fel, men det viktiga är att det finns system för att upptäcka oegentligheter och att det finns skydd för de som agerar visseblåsare när så behövs.

Skatteflykt – ett hinder för utveckling

Beräkningar visar att utvecklingsländer förlorar omkring ettusen miljarder dollar årligen i så kallad olovlig kapitalflykt. Merparten av kapitalflykten består av olaglig skatteflykt, dvs. att företag och individer på olika sätt undviker att betala skatt.⁴⁹ De summor som försvinner ut ur utvecklingsländer på detta sätt är mycket större än vad länderna får i bistånd. Beräkningar visar att sammantaget för varje dollar som går till utvecklingsländer (bland annat bistånd och direktinvesteringar) så försvinner det dubbla, två dollar ut ur länderna (olovlig kapitalflykt står för merparten).⁵⁰ Förhållandet mellan inflöde och utflöde ser dock olika ut i olika länder.

Utöver den direkt olagliga skatteflykten förlorar utvecklingsländer även ett hundratal miljarder dollar årligen på grund av multinationella företags aggressiva skatteplanering och utnyttjande av krypthål i lagen med syfte att minimera sina skattebetalningar. Det råder ofta en gråzon mellan vad som är lagligt och inte.

Det handlar med andra ord om oerhört stora summor pengar. Pengar som istället skulle kunna användas till utbildning, hälsovård eller andra investeringar som är nödvändiga för att skapa utveckling. Skatteflykt är ett uttryck för ekonomisk orättvisa. Det drabbar alla, även rika länder, men människor som lever i fattigdom drabbas hårdast. Det är i dessa länder som pengar ofta saknas för att tillgodose människors rättigheter så som tillgång till rent vatten, utbildning etc. Det står klart att för att nå de globala utvecklingsmålen i Agenda 2030 så behövs krafttag mot kapital- och skatteflykt.

Kapital- och skatteflykt har de senaste tio åren gått från att vara en ”icke-fråga” till att bli ett allmänt erkänt utvecklingshinder. Åtgärder för att motverka utflödet av pengar från utvecklingsländer ingår i flera internationella överenskommelser, bland annat FN:s överenskommelse om utvecklingsfinansiering samt Agenda 2030. Arbetet är dock i sin linda och det krävs mer åtgärder.

Vad krävs för att stoppa skatteflykten?

De senaste åren har flera stora avslöjanden gjorts som drivit på de internationella diskussionerna om skatteflykt. I den så kallade LuxLeaks skandalen visade

visseblåsare hur storbolag erhållit hemliga skatteupplägg i Luxemburg och därmed minimerat sina skattebetalningar. Panamadokumentet, en av vår tids största dokumentläckor, avslöjade hur bristande öppenhet i den finansiella sektorn underlättar skatteflykt, kriminalitet och korruption i massiv skala.

Skatteflyktskandalerna tydliggör problemet med ett icke-transparent finansiellt system, ett system som gör det möjligt att gömma pengar i skatteparadis med mycket liten insyn. Bristen på transparens i de multinationella företagens verksamhet är också ett problem. Att öka insynen i det finansiella systemet i stort, och företagets verksamhet är viktigt för att motverka skatteflykt, men även korruption. Det handlar om att skapa möjligheter för medborgare att kunna ställa både beslutsfattare och företag till svars. Folkrörelser har länge drivit frågan om införandet av offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag, som ålägger företagen att rapportera sina vinster, skatter och annan relevant finansiell information i de länder där de är verksamma. En sådan rapportering skulle göra det möjligt för både beslutsfattare och medborgare i respektive land att se om företagen betalar en rimlig skatt i förhållande till verksamheten de bedriver. En annan viktig åtgärd är att införa offentliga register över företagens egentliga ägare eftersom det idag är lätt att sätta upp ett anonymt företag som sedan kan användas för att smita undan skatt eller tvätta pengar.

Att motverka kapital- och skatteflykt är komplext. Ibland handlar det om åtgärder som går emot mäktiga intressen och det behövs samarbete på internationell nivå. Det är också viktigt att alla länder har möjlighet att delta på lika villkor i diskussionerna om åtgärder. En kritik som framförts av folkrörelser är att de rika industriländerna dominerat diskussionerna medan de fattigare länderna, som drabbas värst, haft liten möjlighet att påverka dagordningen. Folkrörelser spelar en viktig roll när det gäller att ställa makthavare till svars. Det är tack vare folkrörelser och andra granskares arbete som flera globala skatteflyktsskandaler avslöjats. Folkrörelserna driver på utvecklingen mot ett mer öppet och rättvist finansiellt system som bidrar till att ekonomiska resurser fördelas, snarare än försvinnas.

Vad gör Diakonia?

Diakonia arbetar för att förändra de politiska och ekonomiska strukturer som skapar, bevarar och fördjupar

klyftorna mellan rika och fattiga, både inom och mellan länder. Diakonia strävar efter att skapa jämlika och jämställda förutsättningar och möjligheter för alla att leva ett värdigt liv.

På global nivå arbetar Diakonia för att de resurser som går till utvecklingsländer, så som investeringar och bistånd, ska bidra till en rättvis och hållbar utveckling som gynnar människor som lever i fattigdom. Diakonia arbetar också för att stoppa det utflöde från utvecklingsländer som sker i form av olovlig kapital- och skatteflykt och att dessa resurser istället ska användas för utveckling på lokal nivå. Det handlar om att all politik ska utgå från ett rättighetsperspektiv och ett fattigdomsperspektiv. Jämställdhet är en helt central komponent i arbetet som genomsyrar analysen för vilka åtgärder som krävs.

Diakonia arbetar för att stärka fattiga människors, särskilt kvinnors, möjligheter att förändra sin egen livssituation, till exempel genom en inkomst som gör det lättare att leva ett värdigt liv. Men Diakonia utmanar även makt-havare och beslutsfattare, varav en majoritet är män. De måste ge upp en del av sina privilegier om en mer jämlik resursfördelning ska kunna uppnås. Det handlar också om att främja en mer hållbar livsstil som beaktar att jordens resurser är begränsade. Det är inte rättvist att rika människor använder en större del av jordens resurser på bekostnad av fattiga, eller på bekostnad av framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

Diakonia vänder sig även till aktörer inom internationella finansiella institutioner och organisationer. Dessa institutioners politik och överenskommelser påverkar grundförutsättningarna för att skapa en rättvis och hållbar utveckling och får stora konsekvenser för enskilda människor.

Opinionsbildning och påverkansarbete är en viktig del av Diakonias arbete för att informera människor, skapa debatt och utmana beslutsfattare att leva upp till löftet om en rättvis och hållbar utveckling. Det handlar inte bara om att framföra kritik utan också om att bidra med konkreta förslag på hur politiken kan förbättras. Dialog och faktabaserade analyser är viktigt i ett samhälle där polarisering tenderar att dominera debatten. Diakonia samarbetar med systerorganisationer i nätverk i Europa och globalt, samt med våra samarbetsorganisationer i de länder där vi verkar. En viktig uppgift är framföra perspektiv och analyser från de människor som annars inte kan göra sin röst hörd, men som påverkas av de beslut som fattas i vår del av världen.

EN DAG I JAKTEN PÅ GULD

Solen är ännu inte uppe. I lerhusets dörr sitter en solcellslampa som blinkar till innan den släcks helt. I framtiden önskar sig Josephine Liabule Mukhobi, 28 år, ett hus med elektricitet.

Men det hinner hon inte tänka på nu, döttrarna Abigal och Dorkas ska köras iväg till förskolan. Utanför huset tvättar hon barnens fötter och ansikten till ljudet av kacklande hönor, tuppar och syrsor. Barnens skola ligger en mil bort och på morgonen får de skjuts av pappa på familjens motorcykel. Men hemvägen går de själva.

– Min pappa var gruvarbetare när jag var barn. Men min mamma dog när jag var liten, och min pappa hann inte lära henne hur man gör. Så min pappa sa till oss att ”när ni blir stora måste ni lära er om gruvarbete” och hur guld ser ut. Så jag gick i skolan, men jag brukade titta på hur min pappa arbetade med att tvätta, torka, mala stenen och leta efter guld för att kunna sälja och köpa mat till oss, berättar Josephine.

Klockan är knappt sju men värmen börjar redan komma smygande. Josephines man Stanley har tillsammans med sin mamma Rosemary Shirmwatso och pappa John Asu-mukha påbörjat dagens jakt på guld. De båda svärföräldrarna sitter på knä på en presenning och maler stenkrosset för hand med tunga stenblock. Svetten pärlar i Rosemarys panna.

– Vi kämpar för att få ett bra liv, men det är tufft, berättar Josephine.

Stenen ska krossas, torkas, malas, vaskas och sedan samlas guldet ihop genom att tillsätta uppvärmt kvicksilver. En skadlig och farlig process.

Josephine åker till marknaden och idag har hon tur. Stenen innehåller guld. Det glittriga pulvret samlas i en liten pappersbit. På marknaden säljer hon det för 690 shilling.

– Nu kan jag köpa mat och det jag behöver till barnen. Jag är väldigt nöjd, säger hon och lägger pengarna i handväskan.

Idag fanns det guld. Men nästa dag kan turen vara bortblåst. Därför är Josephine väldigt glad över att vara en del av en av Groots lånegirder, där hon är sekreterare.

– Lånegirdeln har verkligen stöttat mig och lärt mig att spara. Jag har kunnat betala barnens skolväxter, och nu har de flesta i gruppen råd att betala för sina barns skolor.

Lånegirdeln är relativt nystartad och Josephine ska senare i veckan gå en kurs för att lära sig mer om hur gruppen ska organisera sig. Förutom att spara gemensamt och ge lån till de som behöver pratar de om gruvindustrin och kvinnors rättigheter i gruppen.

Josephine berättar leende, att nu respekterar männen kvinnors rättigheter.

Det är tungt, svettigt och inkomsterna är osäkra. Josephine Liabule Mukhobi är gruvarbetare och kämpar för en ljusare framtid. Josephine Liabule Mukhobi, 28 år, tillsammans med sin man och sina två barn.

– När männen ser att kvinnor får mer makt förstår de att nu kommer saker att förändras. Vi lär oss nya saker i gruppen och går hem och våra barn ser att mamma har rättigheter och rätt att vara en ledare. Vi har makt precis som männen.

TEOLOGISK REFLEKTION

Det finns minst två parallella berättelser om välstånd och pengar i bibeln. Dels finns det i gamla testamentets böcker en tanke på att välstånd och välsignelse hör ihop. I till exempel berättelserna om patriarkerna så beskrivs ekonomiskt välstånd, växande kreaturshjordar och goda skördar som ett tydligt tecken på Guds välvilja. Detta är en självklar hållning av tacksamhet inför det som skapelsen och människans möda skapar. När någon lyckats berika sig ses det som ett tecken på utvaldhet från Gud. Naturen är oberäknelig, missväxt och svält hotar. Därför vänder man sig till Gud med sina behov och tackar också Gud när det går bra. Men i kombination med skapelseberättelsens ord om att förvalta och bruka jorden har detta lett att kristendomen välsignat ekonomisk tillväxt även när den skett på planetens och andra människors bekostnad.

Samtidigt är rättvisa och jämn fördelning en stor del av gamla testamentets budskap. Genom historien har Gud ett särskilt intresse för och omsorg om de fattiga. Jubelåret är en del av den gammaltestamentliga lagen (3 Mos 25). Vart femtionde år ska alla skulder avskrivas, all mark ska återgå till de ursprungliga ägarna och alla slavar ska frigges. Ekonomin ska alltså nollställas. Detta är fördelningspolitiskt radikalt och en påminnelse om att allting är människan till låns, inte hennes egendom för evigt. Det märkliga är att jubelåret aldrig praktiserats i den israeliska historien. Profeterna går hårt åt de gammaltestamentliga furstarna och kungarna när de lurar de fattiga och förnekar de svagaste sin del av livets goda.

Jesus ställer sig i ledet bland gamla testamentets profeter som kräver rättvisa åt de fattiga. När Jesus beskriver den yttersta domen över mänskligheten så väljer han en fattig, naken, hungrig, sjuk och fängslad människas perspektiv för att avgöra hur väl människor förvaltat sitt liv. Han bryter med den gammaltestamentliga linjen som lyfter fram rikedom som ett tecken på välsignelse och visar på det orimliga i att somliga har överflöd och andra inte har mat för dagen.

Om gamla testamentets syn på välstånd är formulerat för att skapa rättvis fördelning i en forntida jordbruks- och nomadkultur så är nya testamentets syn på pengar formulerat för att skapa en solidarisk gemenskap i romarrikets städer. De första församlingarna är nya sociala experiment där människor från olika samhällsklasser delar allt för att ingen ska lida nöd. De nya

gemenskaperna vill att alla delar av livet ska uttrycka den kärlek som är idealet för gruppen. Att fördela pengar rättvist och att se till att ingen lider nöd är en viktig del i att försöka visa på Guds rike.

När kyrkan sedan har blivit en stor grupp i samhället och ska formulera en etik och en praxis för hur man ska leva när man är en del av ett etablerat samhälle och inte en marginell grupp, har man haft svårt att omsätta den första kyrkans ekonomiska ideal av delande. Urkyrkans egendomsgemenskap är sällsynt, även om den finns, i kyrkans historia. Jesu radikalitet har ofta bortförklarats med att den gällde för urkyrkan med sitt kortsiktiga perspektiv och tro på tidens slut och att Jesus skulle komma tillbaka och döma världen redan i deras livstid.

Men några element från den bibliska synen på pengar och välstånd kan man ändå ta med sig in i ett vardagsliv:

Allting är ett lån. Det är ytterst Gud som rör om jorden. Allt du har, har du fått som ett lån. Tacksamhet är den första känslan inför välstånd. Men detta, att du har mer än andra, är problematiskt och är inte Guds vilja.

Pengar kan inte hanteras skilt från annan etik i livet. Det råder ingen annan etisk standard för ekonomi än för andra områden i livet.

Gud har en särskild omsorg om utsatta människor. Deras agenda är Guds agenda.

Det finns en väg till glädje i ett enkelt liv.

Andakt: Ekonomisk rättvisa

Vi frågade: Hur ska vi finna Gud och meningen med livet?

Jesus svarade: Sök bland dem som är hungriga, nakna, sjuka och i fångelse, och ni ska finna mig.

Gå i frid och sök Herren där han sagt att han ska finnas.
AMEN

L: Kristus har inga händer utom våra händer

A: Inga händer utom våra händer att göra Guds vilja i världen.

L: Kristus har inga läppar utom våra läppar.

A: Inga läppar utom våra att ropa ut det glada budskapet.

L: Kristus har ingen kärlek utom vår kärlek

A: Ingen kärlek utom vår att dela med de fångslade, de tystade, de förföljda och de bortstötta.

AMEN

(Sändningsorden kommer från Iona)

SAMTALSFRÅGOR

Ekonomisk rättvisa är ett komplext begrepp.

Det berör både relationer mellan stater, mellan stater och individer och mellan individer. Framför allt är det fattiga länder som drabbas av ekonomisk orättvisa där de rika länderna har ett ansvar att bidra med rättvisa både gällande handel, relationer och politiska beslut.

- Vem bär ansvaret för ekonomisk rättvisa och vem kan ta ansvaret?
- Var det något du berördes av gällande texter om skatteflykt, bistånd och skuldavskrivningar? Hur kan du påverka att pengar används på rätt sätt?
- Hur ser du på framtiden, hur kan fler människor bli del av utvecklingen?
- Hur kan du vara en del i förändringen för en mer rättvis värld, både lokalt och globalt?
- Vad innebär det att tro och handling hänger ihop?

UTMANING

- Anteckna vilka tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff.
- Vad kan du förändra i ditt liv som skapar ökad ekonomisk rättvisa?
- Vad ska du förändra inom ett halvår? Hur kan du påverka utvecklingen i världen?

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se. Se titlarna nedan, listan uppdateras kontinuerligt.

Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Hemsidor och text

Aid Watch rapporten 2016,

Barometern 2016 – Vägen framåt för Sveriges Politik för Global Utveckling

Bomber och granater – svenska bankers investeringar i kontroversiell vapenexport

Informationsmaterial om Agenda 2030

Fair Finance Guide

Skatteflykten – Världens problem

Fair Finance Guide Sverige

Film

Skatteflykt är att stjäla från de fattiga

Kambodjas ölflickor

The Borneo Case

NOTER

38 Oxfam 2017: <https://www.oxfam.org/en/research/economy-99>

39 Se Concord Sveriges granskning: <https://www.concord.se/wp-content/uploads/analys-av-skrivelse-pgu-agenda2030-2016.pdf>

40 UNRISD, *Global Trends. Challenges and Opportunities in the Implementation of the Sustainable Development Goals*, s. 25

41 Ibid. s.26

42 Se UNDP Human Development Reports: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

43 Concord Sverige 2016, Sammanfattning av Aid Watch rapporten 2016: http://www.concord.se/wp-content/uploads/sammanfattning_aidwatch-2016.pdf

- 44 Se OECD Development Co-operation Report 2017: <http://www.oecd.org/dac/development-co-operation-report-2017/21.htm>
- 45 Se exempel i *Barometern 2016 – Vägen framåt för Sveriges Politik för Global Utveckling*, Concord 2016 <http://www.concord.se/wp-content/uploads/PGU-Barometer-final.pdf>
- 46 www.oecd.org/dac/aideffectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm
- 47 <http://effectivecooperation.org/>
- 48 Concord Sverige 2016, Sammanfattning av Aid Watch rapporten 2016: http://www.concord.se/wp-content/uploads/sammanfattning_aidwatch-2016.pdf
- 49 Global Financial Integrity (GFI) fokuserar på denna fråga och publicerar rapporter och siffror: <http://www.gfintegrity.org/about/>
- 50 *The State of Finance for Developing Countries*, 2014. Eurodad, http://www.eurodad.org/finance_for_developing_countries

6

När det värsta händer – de drabbade är en viktig resurs

Det är egentligen väldigt orättvist, men det tycks som om katastrofer som exempelvis jordbävningar och översvämningar inträffar i länder där människor redan är fattiga och utsatta.

När katastrofer inträffar är det många som vill resa dit och hjälpa till – med mat, kläder och viktig utrustning. Det är bra. Men lika viktigt är att ta vara på de människor som bor där, på deras kunskap och kraft att kämpa. Så hur hjälps vi åt – vi med resurser och de som drabbats? Det finns faktiskt goda erfarenheter att ta tillvara.

Humanitärt arbete har som mål att rädda liv, lindra nöd och upprätta värdighet för människor som drabbats av olika katastrofsituationer. För att kunna göra detta krävs insatser både i det akuta skedet, men även över längre tid.

Humanitära behov

Många av de länder som Diakonia arbetar i präglas av väpnade konflikter, politiskt tumult och extrema väderhändelser som leder till humanitära kriser och hotar miljontals människoliv varje år. Enligt FN beräknas ca 130 miljoner människor behöva akut humanitär hjälp⁵¹, men behoven är mycket större än tillgängliga resurser. Och trenden är att de humanitära behoven i världen ökar på grund av utdragna och komplexa konflikter och fler klimatrelaterade katastrofer.

Komplexa kriser, som ofta är en kombination av våldssamma konflikter, exploatering av naturresurser, svaga politiska och sociala institutioner, fattigdom och ojämlikhet, orsakar stort lidande och tvingar människor på flykt från sina hem. Humanitär hjälp blir den sista möjligheten för överlevnad.

Klimatförändringar bidrar till att antalet extrema väderhändelser, såsom översvämningar och extrem torka ökar. Miljöförstöring, migration, höjda matpriser och urbanisering, är andra globala trender som starkt bidrar till ökningen av humanitära kriser. Utdragna väpnade konflikter och försämrade möjligheter att kunna försörja sig skapar till slut en situation där människor är helt utlämnade och beroende av humanitär hjälp. På vissa platser har en sådan situation varit rådande över flera generationer, exempelvis för palestinska flyktingar i Mellanöstern, eller burmesiska flyktingar i norra Thailand.

Vid en humanitär kris arbetar Diakonia efter internationell humanitär rätt och de humanitära principerna. Det är dessa standarder och principer som ska garantera människor skydd, mat och förnödenheter i krigssituationer. Det finns många stater och andra väpnade aktörer som har dålig kunskap om dessa eller som helt bortser från dem och därmed misslyckas med att skydda drabbade människor. Diakonia arbetar för att öka kunskapen och respekten för Internationell humanitär rätt i konflikter som den mellan Israel och Palestina, Syrienkrisen samt i Mali.⁵²

Det humanitära arbetet omfattar således mer än akut hjälp och plåster på sår. Det handlar om att planera inför möjliga händelseförlopp, minska effekten av eventuella katastrofer och på ett effektivt sätt återföra människor till en mer normal livssituation. Att minska riskerna och sårbarheten i utsatta samhällen är en grundbult för att nå en hållbar utveckling. Det humanitära arbetet bidrar till att människor och samhällen kan stå bättre rustade inför nya kriser och katastrofer.

Humanitära kriser speglar orättvisor

Hur humanitära kriser slår mot olika människor beror på en rad faktorer såsom kön, ålder, etnicitet, hälsotillstånd, social ställning, var och hur människor bor etc. Den rådande samhällsstrukturen i det samhälle vi lever i och dess maktstrukturer skapar vitt skilda konsekvenser för olika grupper av människor. Katastrofrisk följer samma diskrimineringslinje som fattigdom. Kvinnor, barn, äldre, etniska minoriteter, personer med funktionsvariationer och hälsobesvär är nästan alltid de mest utsatta vid katastrofer.

En översvämning är "bara" en översvämning så länge den inte påverkar människors liv och egendom. Det blir ingen katastrof om den inträffar på en plats där hus och infrastruktur är rustade för just översvämningar, där evakueringsmöjligheter finns och där människor aktivt har möjlighet att ta del av information som rör deras liv. Finns inte detta, uppstår sannolikt en katastrof om något inträffar.

Katastrofrisker och jämställdhet

Etablerade könsroller och normer gällande vad som anses vara manligt och kvinnligt, påverkar också hur en person drabbas av katastrofer. Kvinnor är ofta redan i en försvagad och diskriminerad position då en katastrof

inträffar, det gör att de ofta tvingas ta ett större ansvar än män för att undsätta drabbade familjemedlemmar och deras redan utsatta position ökar risken för att de utsätts för våld, sexuellt utnyttjande och människohandel.

Det är viktigt att förstå hur könsroller och maktstrukturer reproduceras och fungerar och vilket inflytande de har på olika människors liv. Med den kunskapen kan negativa konsekvenser av dessa roller och strukturer förebyggas och humanitära insatser kan anpassas så att de kommer dem som drabbas hårdast till del. Vi kan se att ett mål-orienterat arbete för jämställdhet minskar utsattheten för katastrofer i många av de länder och samhällen vi verkar i.

Vad gör Diakonia?

Diakonias samarbetsorganisationer finns på plats före, under och efter katastrofer och komplexa kriser. De finns på plats bland människor på flykt. De finns på plats där översvämningar, orkaner, torka och jordbävningar sker. Diakonia kan genom sina samarbetsorganisationer snabbt och effektivt bidra med stöd om en katastrof inträffar och bidra i återuppbyggnads- och rehabiliteringsarbetet, men också arbeta långsiktigt för att förebygga och skapa beredskap bland människor som lever i riskzoner.

Diakonia lägger stor vikt vid att allt arbete ska vara rättighetsbaserat – därför blir arbetet med att främja och värna den internationella humanitära rätten central. För att säkerställa en hög kvalitet och standard i allt vårt arbete samt för att möjliggöra för alla som berörs av Diakonias verksamhet att hålla oss ansvariga för det vi gör och säger oss vilja göra så har Diakonia åtagit sig att följa Core Humanitarian Standard, CHS. CHS främjar respekt för grundläggande mänskliga rättigheter i humanitära insatser, med fokus på att möjliggöra för drabbade människor att kunna hålla aktörer som arbetar med humanitära insatser ansvariga. Standarden grundas i rätten till liv med värdighet och rätten till skydd och säkerhet enligt internationell rätt.

Skapar förutsättningar för återuppbyggnad

Vid en humanitär kris, är säkerhet och överlevnad nummer ett för de drabbade. Samtidigt arbetar Diakonia för att underlätta återhämtningen så snabbt som möjligt. Diakonia skapar förutsättningar för återuppbyggnad. När katastrofen slår till så drabbar det den verksamhet som Diakonias samarbetsorganisationer redan står mitt i. Ibland förstörs allt tidigare arbete och kan inte åter-

upptas eller fortsätta utan måste startas om, ibland kan verksamheten återupptas och fortsätta när situationen har rehabiliterats och återställts. Det är därför viktigt att koppla ihop de tillfälliga akuta insatserna med såväl återuppbyggnadsinsatser som de långsiktiga och pågående utvecklingsinsatserna.

I återuppbyggnadsfasen arbetar Diakonias samarbetsorganisationer bland annat med att återställa egendom och inkomstkällor bland lokalbefolkningen. Vad som är viktigt att tänka på i återuppbyggnadsskedet är att sträva efter att "återuppbygga bättre" (på engelska "build back better"), vilket innebär att människor ska rustas så att de blir mindre sårbara inför liknande katastrofer i framtiden.

Katastrofförebyggande arbete för att bygga lokal motståndskraft

Många av Diakonias samarbetsorganisationer spelar en nyckelroll i utsatta kontexter; de finns på plats och är ofta först ut när det gäller att evakuera, rädda liv och ta hand om drabbade under den mest akuta fasen av en humanitär katastrof. Detta är ett kritiskt arbete som vanligtvis hamnar i skymundan av de större internationella humanitära insatserna och inte heller uppmärksammas i media. Men lokala organisationer på plats agerar ofta snabbt de första dygnet, innan större organisationer med katastrofhjälp utifrån har hunnit etablera sig.

Samma lokala organisationer arbetar även i det längre perspektivet med att stärka lokal motståndskraft – så kallad resiliens, i riskutsatta områden, exempelvis genom fredsbyggande insatser för att motverka konflikter. Ett annat exempel är katastrofförebyggande arbete och hanterandet av "vardagskatastrofer". Det kan till exempel handla om lokal torka, som vid upprepade tillfällen utarmar människors resurser och möjligheter att återhämta sig innan nästa torka kommer. Här kan lokala organisationer bidra till arbetet med att identifiera risker för liv och egendom, och organisera och förbereda sig inför kommande katastrofscenarier (katastrofriskreducering). I alla dessa strategier framhåller Diakonia vikten av att integrera både kvinnors och mäns perspektiv i beslutsprocesser som rör deras liv.

Katastrofförebyggande arbete handlar också om möjligheten för människor att kunna utkräva ansvar från de beslutsfattare och regeringar som ytterst bär ansvaret för att människors liv och egendom ska skyddas. Diakonia samarbetar med organisationer som gör just detta; kräver att politiker och lokala beslutsfattare tar risker och människors utsatthet på allvar, och skyddar medborgare.

50-åriga Hamadou Hamadou har åtta barn och bor med sin familj i byn Bidi i Oudalanprovinsen, ett av de torraste områdena i Burkina Faso

MAN HAR SLUTAT SKRATTA ÅT KVINNORNA

I Burkina Faso är mer än 90 procent av befolkningen beroende av jordbruk och boskap för sitt uppehälle, vilket gör människor mycket sårbara för effekterna av klimatförändringar.

I Oudalanprovinsen arbetar Diakonias samarbetsorganisation för att stärka människors motståndskraft och minska utsattheten i samhällen som återkommande drabbas av översvämningar och torka.

50-åriga Hamadou Hamadou har åtta barn och bor med sin familj i byn Bidi i Oudalanprovinsen, ett av de torraste områdena i Burkina Faso. Temperaturen här kan stiga ända upp till 47 grader. I det här området har det alltid varit varmt, men på grund av klimatförändringarna finns det i dag färre träd vilket gör att det regnar mer sporadiskt och för lite. I genomsnitt bara 400 till 600 mm per år och jorden är så uttorkad att det är svårt för jordbrukarna att få en avkastning som täcker deras behov av mat och ger en regelbunden inkomst. Innan Diakonias projekt för klimatsmarta jordbrukstekniker påbörjades 2015 fick Hamadou knappt någon skörd alls. På en yta av 3,5 hektar planterade han hirs, svartögd böna och sesam men han använde varken förädlad utsäde eller klimatanpassade jordbruksmetoder. De tre fälten gav bara en skörd på totalt tre hundrakilossäckar med hirs. Tack vare det nya projektet förbättrades Hamadous skördar avsevärt.

2017 skördade han fem hundrakilossäckar med hirs, tio med sesam och femton med svartögd böna.

– Äntligen är det möjligt att odla på de torra jordarna, äntligen kan jag äta mig mätt och försörja min familj, säger Hamadou.

Han har följt de jordbrukstekniska experternas råd och riktlinjer för odling. Metoderna gör det möjligt att få tillbaka bördigheten i näringsfattiga och uttorkade jordar genom att för hand gräva hål där dagvatten och nödvändiga organiska substanser samlas upp. Hamadou har även fått förädlad utsäde via projektet. Utsädet har högre motståndskraft och är bättre anpassat till extrema klimatförhållanden. Den stora utmaningen för Hamadou,

efter den första lyckade skörden, är nu att bibehålla eller ytterligare höja nivån på sin avkastning.

Awa Assa som bor i samma by har via projektet lärt sig när på året hon bör så för att få en bra skörd. Tidigare lät hon känslan styra och sådde lite på måfå utan att ha något större hopp om resultatet.

– Ofta arbetar du hårt för nästan ingenting när du sår och skördar. Med den väderinformation vi får nu är det lättare och mindre frustrerande att odla. Du vet när du ska så och hur du kan förbättra ditt resultat.

Awa är medlem i en kommitté som inrättats för att ge ökad kunskap om klimatet. Kommittén består av tio representanter från byn, fem män och fem kvinnor. Kommittén samlar in uppgifter om vädret (temperaturer, nederbörd m.m.) och delar med sig av informationen till andra jordbrukare och teknisk expertis. Kommittén utfärdar också varningar när uppgifterna visar att problem kan uppstå på grund av extremt väder.

Awa använder sig regelbundet av uppgifter från regnmätaren för att styra och planera arbetet på fältet och förbättra sin skörd. Till exempel vet hon numera att det går bra att börja så efter 40 mm regn och att hon inte behöver vänta på ett kraftigt regn. Förra året sådde hon, tack vare uppgifterna hon fått, redan i juni och fick nio hundrakilossäckar med hirs på en yta av 1,5 hektar. Det ska jämföras med 2016 då hon sådde i slutet av juli, precis efter ett kraftigt regn, och bara fick tre hundrakilossäckar.

Awa känner att hon gör nytta för övriga i byn och är stolt över att tillhöra kommittén och hon delar gärna med sig av allt hon lärt sig via projektet. Kommittén innebär också en verklig seger för kvinnorna i byn som sällan fått vara delaktiga i de beslut som fattas för byn. Som medlem i kommittén kan Awa nu göra sin röst hörd och även hjälpa andra kvinnor att framföra sina åsikter.

TEOLOGISK REFLEKTION

Hur ska den som är troende förhålla sig till lidande som drabbar människor på ett orättvist och slumpmässigt sätt, som vid naturkatastrofer? Hur går en tro på en god Gud ihop med den brutala verklighet jag ser? Detta är kanske den mest grundläggande frågan för troende människor. Kristendomens svar är inte alldeles enkelt men är också väldigt centralt i hur kristendomen beskriver sin Gudsbild. Den kristne Guden är den medlidande Guden. Så stor är Guds respekt för människans val att Gud inte rumstrerar i världen mer än som en solidarisk, kärleksfull närvaro. I tron på inkarnationen – att Gud blir människa – ligger att Gud är ett av offren för världens våld och orättvisor. Sen är frågan om det är mest tröst för den som verkligen drabbas i livet eller för den privilegierade som försöker förstå teodicéproblemet.

Kristendomen tror också på ett kommande himmelrike, alltså att någon sorts rättvisa ska skipas i livet efter detta och den som får orättvist mycket elände i detta liv kommer att få det bättre. Men det mest relevanta med drömmen om ett himmelrike är att kyrkan är kallad att leva ut och visa på den drömmen redan nu. Drömmen om himlen är alltså en etisk kompassnål för livet redan i den våldsamma och orättvisa världen.

För den människa som drabbas hårt i livet kan naturligtvis drömmen om ett kommande himmelrike vara en tröst. Vem är jag att moralisera över att fattiga, utsatta människor hittar tröst och hopp i drömmen om himlen? Men för den som har det ganska bra i livet kan samma dröm om ett himmelrike, vara en uppmaning och utmaning till handling, redan här. Drömmen om himlen är alltså inte ett alternativ till social förändring utan en ofrånkomlig inspiration till att göra världen bättre. Drömmen om ett himmelrike har helt olika konsekvenser för olika människor, för den som drabbas i livet är den drömmen ett hopp om rättvisa i livet efter döden. För den som har möjlighet till förändring är drömmen en inspiration för att bygga en bättre värld. Alla människor tillhör i olika skeenden av livet, båda dessa grupper.

Trosbekännelse

Jag tror på Gud som är kärlek och har gett jorden till alla folk.

Jag tror på Jesus Kristus, som kom för att hela oss, och för att göra oss fria från alla former av förtryck.

Jag tror på Guds Ande, som verkar i och genom alla som är vända till sanningen.

Jag tror på de troendes gemenskap som är kallad att tjäna folket.

Jag tror inte på de starkas rätt, inte heller på arméernas styrka eller förtryckets makt

Jag tror på mänskliga rättigheter, på ickevåldets kraft, och att alla kvinnor och män har samma värde.

Jag tror inte att krig och hunger är oundvikliga, att freden är onåbar, eller att misshandel av vår jord är Guds vilja.

Jag tror på enkelhetens skönhet, på kärlek med öppna händer och fred på jorden.

Jag vågar alltid och trots allting, tro på Guds kraft att förändra och omforma, och att skapa ett rike av fred och rättvisa för hela mänskligheten.

Indonesiskt credo

SAMTALSFRÅGOR

Ökad vetenskap genom framför allt sociala medier om vad som händer i världen har också ökat vår medvetenhet om behovet av katastrofförebyggande arbete vid humanitära kriser. Ofta är det komplexa konflikter och frågor som ligger bakom, vilket också kan försvåra det humanitära arbetet som ofta handlar om att rädda liv, men också om att bygga för framtiden och bidra till utveckling.

- Ge exempel på olika humanitära kriser och varför de uppstår? Någon som är aktuell just nu och bakgrunden till den?
- Vilka människor är mest utsatta och varför?
- Hur ser du på framtiden, hur kan vi arbeta katastrofförebyggande? Vilka är de största hoten och de största möjligheterna?
- Hur kan du vara en del i förändringen för en mer rättvis värld, både lokalt och globalt?
- Vad innebär det att tro och handling hänger ihop?

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se

UTMANING

Anteckna vilka tre utmaningar/tankar du tar med dig efter denna träff.

Vilka förändringar vill du bidra till, fundera till nästa vecka? Vilka förändringar ska du bidra till inom ett halvår, som stärker katastrofförebyggande arbete?

NOTER

51 <https://www.unocha.org/legacy/about-us/world-humanitarian-summit>, OBS! detta är nog inte ursprungskällan.

52 <https://www.diakonia.se/en/ihl>

7 Någon borde göra något! Vem? Jag?!

Vad kan du och jag egentligen göra för att förändra världen? Frågorna verkar så komplexa och uppgiften gigantisk. Men det finns massor av människor som arbetar för att förändra världen, i små steg. Du har mött en del här i materialet *Samma värld*.

Här finns massor av tips och idéer att ösa ur. Var börjar vi?

Det här är studiecirkeln sista träff och det är dags att fundera över förändring. Dags att göra rum för förändring. Nu börjar det. Nu har du fått större insikt och mer kunskap om hur världen ser ut och kanske också vad som behöver förändras för att världen ska bli bättre. För en rättvisare värld måste strukturerna förändras och det tar tid och kräver engagemang. Är vi många kan vi hjälpas åt att förändra världen.

Här får du tips. Utifrån din tid, ekonomi och lust presenterar vi ett antal vägar som kan förändra världen. Säkert har du egna idéer och förslag att bidra med. Låt dessa utmaningar inte endast hamna på ett papper utan börja med små steg till förändring för världens skull.

1. LÄR DIG MER

- Kunskap är makt. Lär dig mer om fattigdomsbekämpning, global utveckling, miljöpåverkan och demokrati.
- Du har just gått en kurs. Kolla vad mer högskolor, folkhögskolor, gymnasier och studieförbund erbjuder. Det finns många intressanta kurser och studiecirklar som man kan gå på sin fritid.
- Följ organisationer som jobbar med fattigdoms- och rättvisefrågor i sociala medier.
- Ta del av samhällsdebatter i media.
- Se andras verkligheter. Prata med människor med annan bakgrund och andra livsvillkor än du själv. Både här hemma och om du reser utomlands.
- Ta reda på din församlings internationella engagemang och gör en plan för hur det ska utvecklas tillsammans med fler likasinnade.
- Gå med i någon av Diakonias aktivistgrupper. Dessa finns på flera studieorter och arbetar med Diakonias frågor för att skapa opinion.

2. BERÄTTA FÖR ANDRA

Sprid kunskap och skapa ringar på vattnet. Tillsammans är vi starkare. Tillsammans kan vi förändra världen.

Gör en värderingsövning med dina vänner. Du hittar bra övningar på många biståndsorganisationers webbplatser, till exempel www.diakonia.se.

Bjud hem vänner och grannar. Bjud på fika eller ha knytkalas och be någon från en biståndsorganisation komma och prata kring fattigdomsbekämpning och rättvisefrågor.

3. PÅVERKA POLITIKER OCH BESLUTSFATTARE

I Sverige har vi lätt att få kontakt med politiker på alla nivåer. Kontakta dem direkt och kräv förändring. Det kan handla om att trycka på för ett fortsatt bra bistånd, att kräva att företag redovisar i vilka länder de betalar skatt, eller att kämpa för klimaträttvisa. Gör din röst hörd.

- Skriv insändare till tidningar.
- Stöd upprop och namninsamlingar.
- Bär symboler för frågor som är viktiga för dig.
- Posta inlägg i sociala medier.

4. STÖD OCH ENGAGERA DIG I EN ELLER FLERA ORGANISATIONER

Det finns många seriösa organisationer som arbetar med bistånd. Ge en gåva eller bli månadsgivare till en biståndsorganisation som du litar på och tycker gör ett bra jobb. Då är du med och förbättrar livet för några av de allra fattigaste och mest utsatta på jorden. Du kan bli månadsgivare till Diakonia eller stödja någon av kyrkornas internationella arbete.

Om du väljer att inte öronmärka din gåva kan organisationen använda pengarna där de bäst behövs. Månadsgivare bidrar till att biståndsorganisationer kan planera sitt arbete mer långsiktigt och uthålligt. Försäkra dig om att organisationen har ett 90-konto och granskas av Svensk Insamlingskontroll.

5. HUR LEVER DU?

Hur ser ditt sätt att leva, konsumera och resa ut? Fundera på hur din vardag hänger ihop med tillståndet i världen och vad du kan göra för att påverka. Det är vi i den rika världen som bidrar mest till klimatförändringar. Människor i fattiga länder drabbas hårdast.

- Välj närproducerat, rättvisemärkt och ekologiskt och fråga efter sådana varor i din butik. Som konsument har du rätt att ställa krav på de affärer du ofta handlar i, till exempel kan du fråga om de har certifiering som gäller palmolja.

- Fundera på om du verkligen behöver köpa allt nytt eller kan handla second hand.
- Samåk eller åk kollektivt till och från jobb och fritidsintressen. Cykla om det går. Klimatkompensera dina utlandsresor.
- Ställ krav på resebyrå att du vill bo på hotell där de som jobbar har bra arbetsvillkor som till exempel sjukförsäkring, semester/lediga dagar och inte arbetar orimligt långa pass.
- Fundera på om du kan dra ner på ditt flygande.

TEOLOGISK REFLEKTION

Kristna gemenskaper har alltid försökt förändra sin omvärld. Man har sökt det bästa för det samhälle man lever i. Frågan är bara vilken strategi som är den bästa för att skapa förändring. Den som söker förändring måste fundera på sitt eget förhållande till makt och kyrkan har haft många olika sätt att hantera sin egen makt under århundradena. Det stora problemet har varit hur man ska hantera makt och sin egen förmåga att skapa förändring utan att förlora sin egen identitet som kyrka.

De första århundradena levde kyrkan i samhällets periferi. Kristendomen kallades en religion för slavar och kvinnor och den förändring man sökte var genom goda gärningar i det lilla sammanhanget men också genom att försöka gestalta sin dröm om det goda livet inom den egna gruppen. På trehundralet när kristendomen blev statsreligion i romarriket förändrades allt detta. Plötsligt fick kyrkan makten över staten. Många kyrkohistoriker menar att detta blev början till en nedgång där kyrkans förvandlades till att likna den statsapparat, med romarrikets alla resurser, man fruktat i flera hundra år. Det blev tydligt att makt korrumpierar och det gäller också kyrkan när hon får makt. Sedan dess har kyrkan varit kluven i sitt förhållande till samarbete med den världsliga makten. Man har dels sökt samarbete, för de uppenbara fördelarna, men också skytt detta samarbete i rädsla för att korrumpieras av makten. Under reformationen gör Luther teologi av detta när han talar om två regementen och delar upp ansvaret för världen mellan stat och kyrka. Samtidigt formulerar anabaptisterna en helt annan syn på stat och medborgarskap där man väljer att ställa sig utanför maktspelet och försöker skapa ett perfekt samhälle inom församlingen. Man tar avstånd från våld, militarism och kyrkans sammanblandning med den världsliga makten.

Rädslan för att korrumpieras av makten, men ändå utöva en sorts makt i samhället, har lett till flera olika förändringsstrategier i kyrkans historia. Under 1700 och 1800-talet växer det fram starka sociala rörelser inom kyrkan; kväkare, metodister, Frälsningsarmén och den stora vågen av mission som växer fram parallellt med kolonialism och kampen mot slaveriet. Om man tar missionärerna som exempel så sökte de verkligen att förändra världen, men ofta utan att beblanda sig med den formella makten. Man försökte förändra samhällen genom goda gärningar. Missionärerna, eller frälsningsarméns slumsysstrar, spred inte bara evangelium, man byggde skolor och kliniker. Man skapade barnhem och spred läskunnighet. Man sökte helt enkelt att förändra samhällen från botten och uppåt genom diakonala insatser samtidigt som man undvek att blanda sig i politiken i rädsla för att korrumpieras och slukas av makten. Problemet med den diakonala förändringsstrategin är att den ibland blundat för stora strukturella orättvisor. Man har varit så fokuserad på att göra gott utan att blanda sig i politiken att man inte sett de stora systemfel som skapat fattigdom och orättvisor.

Så står kyrkan fortfarande delad angående vilken väg hon ska välja för att förändra världen, är det genom att engagera sig i politiken och så riskera att kompromissa bort dina viktigaste ideal eller att uppslukas av makten eller är det att verka nerifrån genom diakonalt arbete, att göra gott i det lilla, och därmed riskera att missa de stora strukturella problemen.

Vi kan också se att många av de stora positiva politiska processerna som omskapat historien de senaste hundra åren har haft en andlig startpunkt, eller i vart fall burits av människor med en religiös övertygelse. Om man ser till demokratiseringen av Östeuropa på nittio-talet, apartheid-regimens fall i Sydafrika, demokratiseringen av Latinamerika vid samma tid, så är den drivande kraften andligt inspirerade, pacifistiska massrörelser med en kristen grund. Ser vi längre tillbaka så fick Indiens sin frihet från kolonialstyre genom en andlig pacifistisk massrörelse, i det fallet med hinduisk grund. Det verkar som om hållbara stora politiska omvälvningar har fungerat bäst om de bärs av andlighet och pacifism i kombination.

Andakt: Förändring

Sinneröbönen används ofta inom tolvstegsrörelsen, dvs Anonyma alkoholister och andra liknande grupper. Den är skriven av amerikanen Reinhold Niebuhr:

”Gud, ge mig sinnesro att acceptera det jag inte kan förändra, mod att förändra det jag kan och förstånd att inse skillnaden.”

Men om du vill förändra världen så kanske den borde bedjas så här istället:

”Gud, ge mig oro inför det jag inte tror mig kunna förändra, mod att förändra det jag kan och din kärleks dårskap att aldrig inse skillnaden.”

Bön

Herre, väck din kyrka, och börja med mig!

Herre, gör din församling levande, och börja med mig!

Herre, skapa fred överallt på jorden, och börja med mig

Herre, skänk din kärlek och sanning till alla människor, och börja med mig.

AMEN

Bön från Kina

Avslutande ord

Nu är studiecirkeln nästan slut. Du har fått fördjupad kunskap och möjlighet att reflektera till med tera kring frågor som rör Demokrati och mänskliga rättigheter, Konflikt och rättvisa, Klimat och rättigheter, Jämställdhet och rättvisa, Ekonomiskt rättvisa, Humanitära insatser i katastrofsituationer och katastrofförebyggande arbete och vägar att Förändra världen.

Det är dags att sammanfatta och dela anteckningar och reflektioner med varandra och fundera över om ni ska träffas fler gånger för att arbeta vidare.

Gå varvet runt och låt alla svara på frågorna.

- Vad känns viktigast med den här studiecirkeln?
- Vilka frågor berörde mest?
- Vilka frågor brinner du för och hur vill du arbeta vidare för att världen ska bli rättvisare?
- Vill ni starta en ny studiecirkel och arbeta vidare? Vad ska den handla om?

FÖRDJUPNING

Du hittar en lång rad filmer och texter med anknytning till det här avsnittet på materialets plats på Learnify. Du hittar dit via Bildas och Diakonias hemsidor, www.bilda.nu respektive www.diakonia.se Se titlarna nedan, listan uppdateras kontinuerligt.

Där finns också länkar till hemsidorna som finns i listan nedan.

Film

Arcenciel i Libanon: En framgångssaga

Jag vet att barnhemstjejerna får det bra

Körmaterial: Sånger som förändrar

Hency lämnade gängvåldet bakom sig

Egna anteckningar

[illegible]

[illegible]

Ibland pratar vi om olika världar till exempel om den rika världen och den fattiga. Egentligen är det märkligt, eftersom alla människor lever i samma värld. Och överallt försöker människor göra världen lite bättre. Oftast sker det i små steg.

I det här materialet möter du människor som förändrar världen. Och du får ta del av tankar, erfarenheter och kunskap hos organisationen Diakonia om hur vi tillsammans kan förändra världen.

Samma värld har tagits fram av Diakonia och Studieförbundet Bilda.

Kontakt

Diakonia

Tel: 08-453 69 00

E-post: diakonia@diakonia.se

Webbplats: diakonia.se

PG: 90 33 04-4

BG: 903-3044

Studieförbundet Bilda

Tel: 08-727 17 10

E-post: info@bilda.nu

Webbplats: bilda.nu